

# ŠVIESA

LIEPA-RUGPIŪTIS-RUGSĖJIS, 1952

## TURINYS

Iš lietuviškos Rytprūsių praeities. Prof. P. Pakarklis ..	67
Viktoras Hugo: mintys ir bruožai. R. Baranikas .....	70
Anykščių šilelis. Eil. A. Baranauskas .....	72
Leonardo da Vinci. Rojus Mizaras. ....	76
Ruduo. Eil. A. Dagilis. ....	83
Dekadentinis kūrinys "Žemė". Dr. A. Petrika. ....	84
"Saulė viršum Sanganio upės". A. Baltrūnas. ....	87
Širdies žiedai. Eil. J. Bijūnas. ....	87
Taikos premijos laureatas J. Amado. S. J. Jokubka. ...	88
Sevastopolio didvyriškos kovos. D. M. Šolomskas. ....	92
Sveikatingumo kalai. L. H. H. ....	95

# ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers  
Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, J. Gasiunas.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

## VISIEMS A.L.D.L.D. NARIAMS

Gerbiamieji Nariai ir Narės!

Lietuvių Literatūros Draugijos Konstitucija nusako, kad visi nariai duokles pasimokėtų iki 1 dienai liepos. Tai ne paprastas konstitucinis reikalas, bet tai reikalas, kad Centro Komitetas galėtų laiku išleisti žurnalą "Šviesą" ir knygas. Atminkite, kad kiekvieno "Šviesos" numerio išleidimas ir išsiuntinėjimas atsieina apie \$600. Knyga "Sveikatos šaltinis," kurią nariai gavo už 1951-1952 metus, atsiėjo virš \$3,000.

Kaip gali Centro Komitetas paruošti žurnalą ir knygas, jeigu neturi pinigų? Kitokių įplaukų mes neturime, apart narių duoklių. Gi mūsų duoklė nedidelė. Prie dabartinio brangumo sunku verstis. Tai reikia, kad nariai sumokėtų duokles laiku.

Bet nepaisant, kad Konstitucija to reikalauja, kad Centro Komitetas atvėjų atvejais prašė, vis vien dar apie 2,000 narių yra skolingi už 1952 metus duokles. Dar yra eilė kuopų, kurių nariai šiemet nieko nemokėjo.

Atsižvelgiant į tai, Centro Komitetas, kaip kitais metais, savo posėdyje, birželio 29 dieną, nutarė duoklių pasimokėjimo laiką pratęsti iki 1 d. spalio (October), 1952 m. Kas iki nuskirto laiko nepasimokės, tai nebesiskaitys gero stovio nariu.

Todėl prašome visus narius ir nares, kurių duoklės dar yra nemokėtos, tuojau pasimokėti kuopos valdybai. Atlikite tą savo organizacinę pareigą! Būkite nariais lietuvių kultūros ir apšvietos Draugijos, kuri jau 37 metai gyvuoja, kuri tiek daug gražių ir prakilnių darbų atliko!

Kreipiamės į kuopų valdybų narius, kur dar yra skolingų narių, kad tuojau pamatytumėte tuos narius, išrinktumėte jų duokles ir prisųstumėte į Centrą. Kreipiamės į visus narius ir nares, prašydami pasistengti gauti naujų narių į Draugiją. Pasistatykime visi už pareigą stiprinti A.L.D.L. Draugiją!

**ALDLD CENTRO KOMITETAS.**

110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

# ŠVIESA

## The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00  
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros  
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, J. Gasiūnas. Atsakomąsias redaktorius: A. Bimba.

No. 3

Liepa-Rugpiūtis-Rugsėjis (July-August-September), 1952

Metai XIV

## IŠ LIETUVIŠKOS RYTPRŪSIŲ PRAEITIES

PROF. P. PAKARKLIS

### 1. Pavislio gyventojai buvo vadinami lietuviais.

Mūsų protėviai nuo labai senų laikų gyvena Pabaltijo srityse. Tačiau lietuviais juos kaimynai ėmė vadinti nuo XI-jo amžiaus. Prieš tai mūsų protėviai kaimyninių tautų raštuose vadinami kitokiais vardais. Ir ilgą laiką mūsų protėviai buvo vadinami **aisčiais** bei **estais**. Kurį laiką mūsų protėviai, bent Skandinavų raštuose, buvo vadinami **žemiais**, **sambais**, **samais**. Šituo vardu dažnai buvo vadinami tik Karaliaučiaus apylinkių gyventojai, bet neretai ir visos dabartinės Lietuvos gyventojai. Kai kurie lenkų metraštininkai mūsų protėvius vadindavo dar **getais**. Šituo vardu buvo vadinami dabartinės Lietuvos, dabartinių Rytprūsių, o taip pat Gardino, Bresto apylinkių gyventojai.

Nuo X-jo amžiaus vis dažniau ir dažniau Vakarų Europos raštuose imamas vartoti **prūso** vardas. Prūsais paprastai imta vadinti Pavislio sričių gyventojus, bet neretai ir dabartinės Lietuvos gyventojus. Kai kuriuose senosios istorijos šaltiniuose, Lietuva, pavyzdžiui, yra laikoma Prūsijos dalimi, o kai kur Mindaugas vadinamas prūsų karaliumi.

Ryšium su Kryžiuočių Ordino briovimusi į lietuviškas žemes Prūsija imta vadinti tos

sritys, kurios buvo užgrobtos kryžiuočių. Svarbus šiam reikalui yra 1243 metų papos legato Vilhelmo Modeniečio aktas, kuriuo įsteigiamos Prūsijos vyskupystės ir nustatomos jų sienos. Trečiosios vyskupijos sienos tenuvedamos iki Pasaluko upės, ir sakoma, kad jos rytuose eina iki lietuvių sienų. Pasaluko (Weska) upė eina pro Pr. Holando miestą, esantį į pietų rytus nuo Elbingo. Iš čia matyti, kad dokumento autorius sritis, esančias į pietų vakarus nuo Karaliaučiaus, vadinasi, šių dienų Rytprūsių žemėje, dar laiko lietuviškomis žemėmis, nepriklausančiomis Prūsijai.

### 2. Rytprūsius užgrobė vokiečiai iš lietuvių.

Šie liudytojų pasisakymai rodo, jog senovėje lenkai vadino lietuviais ne tik dabartinės Lietuvos gyventojus, bet ir Pavislio lietuvius ir prūsas, jų nuomone, buvo vienas ir tas pats.

Turint prieš akis tai, kas iki šiol pasakyta, darosi labiau suprantami ir Vytauto žodžiai, 1413-ais metais ištarti Salyne: "**Prūsai taip pat buvo mano protėvių žemė ir aš jos reikalausiu iki Osos**".

Viename susirinkime ir bajorai yra pareiškę, kad turi būti sugrąžintas Lietuvai Karaliaučius, nes jis yra pagrobtas iš lietuvių.

Kiek anksčiau, 1358-ais metais, didieji Lietuvos kunigaikščiai Algirdas ir Kęstutis yra pareiškę Vokietijos imperatoriui, kad jie sutinka krikštytis, bet reikalauja, kad jiems, kaip teisėtiems valdovams, būtų sugrąžintos žemės iki Ales ir Kuršių įlankos, kurias pagrobė ordinas.

Prancūzas Ghilibert de Lannoy, kuris daug sykių yra buvęs Pabaltijo srityse ir viešėjęs pas kryžiuočius, 1413 metais tarp kita ko rašė: **“Šventosios Mergelės Ordinas Prūsiją nukariavo iš lietuvių ir žemaičių”**.

Kai dėl Klaipėdos apylinkių, senovės lietuviai kiekviena proga pabrėždavo, jog Klaipėdos pilis yra pastatyta iš lietuvių atimtoje žemėje. Įdomu, kad su tokiu lietuvių tvirtinimu yra sutikęs ir Vokietijos arbitras Ben. Makra, prisijęs į Pabaltijį, kad sutaisyti lietuvius su kryžiuočiais. B. Makra savo sprendime, kaip imperatoriaus arbitras, skelbia: **“Mes randame, kad Klaipėdos pilis yra pastatyta žemaičių žemėje ir kad Ordinas nieko priešinga negalėjo įrodyti”**.

Lenkų kronininkas Dluogošas savo Lenkijos istorijoje rašo: **“Aiškiai galima pažinti, kad prūsai ir lietuviai su žemaičiais buvo vienos kalbos ir kilmės ir papročių”**.

Kryžiuočių metraštininkas Dusburgas rašo, kad vyriausias pagonių dvasininkas gyvenęs Nadruvoje (Isruties srity) ir jo klausė Prūsijos, Lietuvos ir Latvijos gyventojai.

Taigi ne tik senovės lietuviai, bet ir ano meto svetimų tautų žmonės Prūsiją laikė sritimi, kurią iš lietuvių atėmė kryžiuočiai, o lietuvius ir prūsus — viena tauta, taipgi krašto tarp Nemuno ir Vislos iki kryžiuočių įsibrovimo būta lietuvių valdomos žemės. Tokios pat nuomonės laikėsi ir vėlesnių laikų autoriai.

### 3. Nebuvo senovės prūsų kalbos, skirtingos nuo lietuviškosios.

Sryjkowski savo kronikoje, 1582-ais metais išleistoje Karaliaučiuje, rašo, kad prūsai ir lietuviai buvę viena tauta.

Karaliaučiaus universiteto profesorius Johannes Behm įžanginėje kalboje prie “Psalterio” vertimo į lietuvių kalbą sako, kad senųjų prūsų kalbą vartoja kai kurie Pamaro gyventojai ir ta kalba esanti lietuvių kalbos dialektas. Vokietis Lepner savo knygoje “Preusche Littauer”, parašytoje apie 1690

metus, sako, kad prūsai ir lietuviai esą vienos kilmės, jų kalbos esančios visai vienodos, ką gali pastebėti gerai moką lietuvių kalbą.

Praetorius, apie 1698 metus parašęs didelį veikalą “Deliciae Prussiae”, specialiai nagrinėja senovės prūsų kalbos klausimą ir prieina išvadą, kad senovės prūsų kalba — tai ta pati prūsų lietuvių kalba.

Lietuvių rašytojas Donelaitis prūsų lietuvius kartais vadina prūsais, o kartais lietuviiais.

### 4. Kryžiuočių laikais lietuviai Rytprūsiose sudarė gyventojų daugumą.

Dabartiniai Rytprūsiai, būdami žiloje senovėje grynai lietuviškas kraštas, su kryžiuočių įsibrovimu dar netapo etnografiškai vokiška sritimi, nors ir buvo įvykę žymių pasikeitimų. Visų pirma daug lietuvių tiek Vislos, tiek Pregelio apylinkėse, buvo išžudyta, daug jų persikėlė į rytines lietuviškas žemes. Nukariautuose plotuose kryžiuočių ordinas ėmė steigti miestus, kurie iš sykio tapo vokiškais miestais. Lietuviams imta drausti verstis prekyba, amatais, eiti kokias pareigas įstaigose, net pagaliau imta drausti iš viso lietuviams gyventi miestuose. Tokiu būdu miestai vis labiau ir labiau darėsi krašto vokietinimo židiniai.

Kryžiuočių valstybėje ėmė kurtis ir vokiški kolonistai dvarininkai ir valstiečiai. Šie pirmoje eilėje ėmė kurtis apylinkėse, esančiose netoli Vislos, kurios buvo toliau nuo Lietuvos valstybės. Visi vokiškieji gyventojai buvo priskirti prie laisvųjų gyventojų kategorijos.

Nežiūrint viso to, labai didelį gyventojų nuosimtį kryžiuočių valstybėje sudarė lietuviški gyventojai. Visų pirma valstiečiai baudžiauninkai beveik išimtinai buvo lietuviai. Baudžiauninkų mases sudarė vietos lietuviškieji gyventojai, o taip pat ir lietuviai belaisviai, kilę iš rytinių Lietuvos sričių.

Kryžiuočių valstybės gyventojų tarpe buvo ir vadinamųjų laisvųjų prūsų kategorija, kurių taip pat buvo nemaža.

Nors lietuviškieji gyventojai Ordino valstybėje buvo įvairiausiai slėgiami, nors įvairiausiomis privilegijomis į kraštą buvo viliojami kolonistai vokiečiai, tačiau labai daug lietuvių išliko Prūsijoje iki pat kryžiuočių ordino žlugimo. Čia turėjo įtakos ta aplinky-

bė, jog lietuviai labai atkakliai ir narsiai kovojo prieš vokiškus įsibriovėlius. Vokiečiai ilgą laiką teiškėdavę kurtis tik pačioje vakarinėje valstybės dalyje arba vietovėse, esančiose prie didesnės pilies.

Kiek daug turėjo būti lietuviškų gyventojų kryžiuočių valstybėje XV-jo amžiaus viduryje, parodo žemiau dedama lentelė.

Komtūrija	vokiškų valstiečių ūkių	prūsiškų valstiečių ūkių
Marienburgo	2502	642
Elbingo	2650	650
Christburgo	820	1173
Osterodes	1636	146
Balgos	2395	1482
Brandenburgo	1375	1298
Karaliaučiaus	1106	2163
Ragainės	—	162

Komtūrija	laisvųjų prūsų skaičius	Kulmiški laisvieji	Magdeburg. laisvieji
Marienburgo	97	6	—
Elbingo	206	52	—
Christenbur.	178	27	—
Osterodes	133	152	—
Balgos	712	145	44
Brandenbur.	400	45	33
Karaliauč.	716	54	—
Ragainės	121	—	—

Ši lentelė žymi tik tokių valstiečių ūkius, kurie betarpiškai priklausė krašto valdovams. Jei prie šių skaičių pridėsime ūkius tų valstiečių, kurie tiesioginiai priklausė didikams, tai lietuviškiems prūsams priklaususių ūkių skaičius turėtų gerokai padidėti. Juo labiau, kad įvairiems didikams paprastai būdavo ordino užrašomi ne vokiški, bet lietuviški valstiečiai.

Jei prie lietuviškų prūsų valstiečių pridėsime dar laisvuosius prūsus, tai lietuviškas elementas sudarytų neabejotiną daugumą ištisoje eilėje komturijų, kaip antai, Ragainės, Karaliaučiaus, Brandenburgo, Christburgo, Balgos. Jei ne daugumą, tai bent labai žymų nuošimtį, netolimą daugumą, lietuviškas elementas turėtų sudaryti net Marienburgo ir Elbingo komturijose, tik gal vienoj Osterodės komturijoje lietuviškasis elementas sudarytų neabejotiną mažumą. Tokiu būdu XV-tajame amžiuje Rytprūsių gyventojų daugumą

kaimų srityse sudarė lietuviški prūsai. Lietuviški gyventojai aiškia gyventojų daugumą sudarė ne tik rytinėse Rytprūsių srityse, kaip antai apie Ragainę, Isrutį, Karaliaučių, bet ir Chrisburgo komturijoje, kuri, kaip žinoma, yra netoli Vislos. Girduvos apylinkių praeities tyrinėtojas vokiečių Rouselle prieina išvadą, kad "Ordino viešpatavimo gale Natangijoje prūsai sudarė dar ryškia daugumą. Tas pats Rouselle dar rašo, kad XV-jo amžiaus viduryje žemijoje (Samlande) Natangijoje ir šiaurinėje Varmijoje (Heiligenbeilio apskrities) buvo dar plačios juostos grynai prūsiškų sričių.

### 5. Rytprūsių lietuviškumas XVI-jame amž.

Turint galvoje tik ką nurodytus duomenis, darosi suprantama, kodėl XVI-jame amžiuje, pradėjus plisti protestantizmui, protegavusiam gimtąją kalbą, taip plačiai imta vartoti lietuvių kalbą Rytprūsių bažnyčiose, kodėl Karaliaučiuje buvo spausdinami lietuviški raštai. Nuo XVI-jo amžiaus Rytprūsių gyventojai vis dažniau ir dažniau pradėdami ir valdiškuose dokumentuose vadinti lietuviškai arba prūsų lietuviškai, nors ir tebevertojamas prūsų pavadinimas.

Vietos gyventojų kalba paprastai nebevadinama prūsų kalba, bet lietuvių kalba.

Bažnyčių įstatyme iš 1544 metų yra sakoma: kaip Karaliaučiuje iš senų laikų yra išlaikomas atskiras dvasininkas, taip ir kituose miestuose ir miesteliuose lietuviams ir nevokiečiams turi būti paskirti specialūs dvasininkai. Tik tose vietovėse bei kaimuose, kurie yra neturtingi, galima išsiversti ir su vertėju.

Hornocho kronikos pranešimu, Karaliaučiuje lietuviškos pamaldos reguliariai laikomos nuo 1531 metų, apie pamaldas prūsų kalba, skirtinga nuo lietuvių kalbos, nėra jokių duomenų.

1547-ais metais Karaliaučiuje buvo atspausdinta pirma lietuviška knyga, kurios autorius Mažvydas.

XVI-jo amžiaus autorius Hennenbergeris rašo, kad Isručio administracinės srities gyventojai yra beveik vieni lietuviai. Isručio administracinė sritis tais laikais buvo apėmusi beveik visą Mažąją Lietuvą.

Turime duomenų, rodančių, kad lietuvių (Tąsa ant 83 pusl.)

# VIKTORAS HUGO: MINTYS IR BRUOŽAI

R. BARANIKAS

Nuogas raumeningas vyras su barzda, raumeningas kaip graikų dievaitis, žengiantis pirmyn kaire koja, raumeningas kaip asirų mitologiškas tauras, žengiantis pirmyn, dešine ranka skersai krūtinės, kairė siūbuojanti pašonėje, siūbuojanti ir tuo pačiu laiku lyg sustingusi... Tai Viktoras Hugo, didysis Francūzijos Viktoras Hugo, kaip jį matė kitas didis francūzas, skulptorius Augustas Rodinas.

Nuogas vyras su barzda! Tikriausiai neįprasto būdo stovyla, tikriausiai neįprasta stovylos sąvoka, tikriausiai ne paminklas, kuris paprastai statomas gatvių kampuose arba aikštėse, tikriausiai ne paminklas, kurį užsako miesto savivaldybė, tikriausiai ne paminklas, kuris atidaromas miesto orkestrui griežiant...

Bet toks yra Hugo, toks yra nuogasis atvirasis Hugo didžio Rodino akyse, jo skaptuko dūžiuose, jo gipse, jo žalvaryje. Koks kitas rašytojas-poetas gali būti taip vaizduojamas, ir vaizduojamas tinkamai, atatinkamai, priderančiai, dvasią pagaunančiai, sielą išreiškiančiai, giliai apbūdinančiai, jautriai apdaijuojančiai?

Ir taip stovėjo Hugo, stovėjo ir iš mažos platformos, iš skulptūrinio pedestalio, žiūrėjo į prabėgantį laiką,—ir į Francūziją.

— — —

Iš įvairių paminklų Hugo žiūrėjo į savo gimtąjį kraštą, ir iš milijonų savo knygų tomų kalbėjo kartoms ir gentkartėms, kalbėjo per "Les Miserables" ir "Chatiments," kalbėjo apie niekad nepasibaigiančią kovą dėl tiesos, siekimą dėl teisingumo, ilgėjimąsi tobulumo ir tobulėjimo link.

Tas žvilgsnis buvo nepakenčiamas tų, kurie toliausiai nuo žmoniškumo, tų, kurie griebiasi revolverio, kuomet išgirsta žodį kultūra: nacių. Naciams reikėjo žalvario. Jiems reikėjo žalvario ginklams kalti. Paryžiuje dar radosi daugybė žalvario turčių tvorose ir vidujinėje architektūroje, senose patrankose prie muziejų ir monumentuose. Bet naciai visų pirmaisia atėjo ir nuplėšė Hugo stovylą.

Vieta liko tuščia.

150 metų atgal Francūzija davė pasauliui šį didį žmogų, Francūzija jį davė pasauliui, kaip išsireiškia Aragonas, kaip Italija davė Dante, kaip Anglija Šekspyra, kaip Rusija Puškiną ir kaip Vokietija Getę. Ir pasaulis dabar, sukankant šimtui penkiasdešimt metų nuo Hugo gimimo, tai įvertina.

Tai buvo dar praeitais metais, lapkričio mėnesi, Austrijos sostinėje Vienoje. Tarptautinėje Taikos Konferencijoje atsistojo kinų poetas Mao-Dunas ir pareiškė, kad visi pasaulio kraštai turėtų, taikos ir kultūros labui, švęsti Hugo jubiliejų. Anot New York "Times" ir kitų kapitalistinių laikraščių, tai buvo tik dalis didelio "suokalbio." Komunistai, mat, buvo sudarę konspiracinį suokalbį "pasisavinti" Hugo, lygiai, kaip jie šiais metais bando pasisavinti da Vinči, sakė tie laikraščiai. Anot tos teorijos kinų poetas nekalbėjo savo įsitikinimu, bet jam buvo duotos slaptos "direktyvos" iš Maskvos, iš storomis mūro sienomis apsupto Kremliaus, kur suokalbininkai sėdi ir planuoja, kokį civilizacijos genijų pasisavinti...

Mao-Dunas iš kuklumo to neminėjo, bet kaip tik tuo laiku Naujoji Kinija jau buvo išleidusi Hugo "Les Miserables" penkiais milijonais kopijų. Penkiais milijonais šalyje, kur visai neseniai knygas skaitančioji visuomenė sudarė mažytę visų gyventojų dalelę!

Ar tas ir buvo padaryta po Kremliaus direktyvomis?

Ar tie penki milijonai knygų ir buvo dalis suokalbio?

— — —

Pati Francūzija Hugo jubiliejinės sukakties nemini. Oficiališkoji Francūzija, tai yra, Francūzijos vyriausybė ir jos kultūros reikalų departamentai nepravedė jokie minėjimo. Bet, iš kitos pusės, Francūzijos žmonės, ir jos svarbiausi rašytojai, su poetais Aragonu ir Eluardu priešakyje, Hugo jubiliejų paverė didžia kultūros švente.

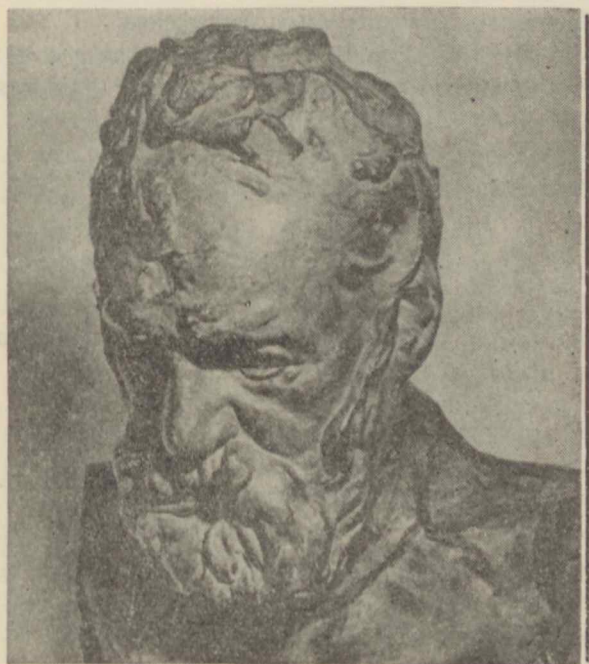
Buržuazija Hugo ignoravo.

Ir su geromis priežastimis.

Literarinis savaitraštis "Les Lettres Francaises" sakė:

“Prieštaravimas tarp Hugo kūrinų ir buržuazijos įsitikinimų vis didėja. Negalima vienu metu pritarti ruošimuisi karui ir skaityti Hugo aistringus žodžius apie taiką; negalima tuo pačiu laiku smaugti spaudos laisvę ir mėgti skaityti Hugo dainas apie laisvę; negalima vienu metu stumdyti žmones ir skaityti žmonių poetą...”

Buržuazinė spauda, buržuaziniai literariniai kritikai, šiais metais daugiausia kalba, kad Versalio karališki rūmai griūna, kad reikia didžio kaštingo remonto. Ir “Les Lettres Francaises” sako:



VICTOR HUGO

“Taisyti Versalį, taip, nes tai tautinis Francūzijos paminklas. Bet dar svarbiau šiais metais statyti paminklą Viktorui Hugo, statyti paminklą jam, kuris simbolizuoja viską, kas geriausia mūsų tautoje, statyti jam paminklą jo idealų skleidimo formoje, jo raštų platavimo formoje, jo gilaus humanizmo praktikavimo formoje... Nes Hugo yra vienu metu ir Versalis ir Luvro muziejus, ir Triumfo Arka ir Nežinomo Kareivio Kapas, ir mūsų šiaurės arimai ir Pietų mėlynoji jūra, ir Nor-

mandijos žvejų kaimeliai ir Alpių kalniečių dainos, nes Hugo yra pati Francūzija...”

Vienas žymiausių Francūzijos konservatyviu literatūros kritikų, Francois Mauriac šiais metais rašė:

“Aš bijau, kad Hugo daugiau neturi reikšmės milijonams skaitytojų. Man atrodo, kad jis dabar įdomus tik ekspertams ir kritikams, kurie jį turi studijuoti, nes jis mūsų klasikas.”

Ir kitas konservatyvus kritikas, Montherlant, sakė:

“Ką Hugo reiškia 1952 metų francūzui? Nieko!”

Kaip jie norėtų, kad būtų taip! Buržuazija sako, kad Hugo buvo “sentimentalus,” kad jo išreikšti jausmai už teisėtumą buvo, žiūrint iš šiandienos taškaregio, “naiviški,” ir kad dabartinis sofistikuotas žmogus negali tokius naiviškus jausmus priimti be šypsenos.

Kaip jie tai norėtų! Kaip jie norėtų, kad žmonės nusišypsotų ant teisingumo bendrai, kad skaitytų kovą už tiesą tik sentimentalisku dalyku, kuris nepakeliui “sofistikuotam” žmogui! Kaip lengviau būtų tęsti karus Indokinijoje ir Korėjoje, kaip lengviau būtų prirengti didžias pasaulines skerdynes.

Šių eilučių rašytojas skaitė Hugo “Les Miserables” dar pradžios mokyklos suole, skaitė ir ašaros vilgino akis. Nieko sofistikuota apie ašarų vilgintas akis, diametriškai priešinga tam, ką erudicija ir intelektu skaito buržuaziniai intelektualai.

Bet Naujoje Kinijoje Hugo knygos leidžiamos penkiuose milijonuose egzempliorių. Nuo Pragos iki Maskvos, nuo Pekingo iki Bukarešto, nuo Talino iki Tbilisi rengiamos Hugo akademijos, jubiliejinės parodos, literariniai vakarai.

Ne, ne Kremlio suokalbis, ponai. Ne, ne politinis manievras. Vietoje to, — iš organiško gyvenimo išplaukianti tiesa, tiesa, kad ta pasaulio dalis, kuri link tiesos žengia, tiesos apdainuotoją kelia ant savo pečių. Tiems, kuriems Hugo praeities dalykas, naujasis pasaulis gali sakyti tik vieną: šalyn rankas nuo šio didžio ateities dainiaus.

# Anykščių šilelis

A. BARANAUSKAS

Kalnai keltuoti, pakalnės nuplikę!  
 Kas jūsų grožei senobinei tiki?  
 Kur toj puikybė jūsų pasidėjo?  
 Kur ramus jūsų užimas nuo vėjo,  
 Kai balto miško lapeliai šlamėjo  
 Ir senos pušys siūravo, braškėjo?  
 Kur jūsų paukščiai, paukšteliai, paukštytės,  
 Katrų čilbančių taip ramu klausytis?  
 Kur jūsų žvėrys, gyvuliai, žvėreliai?  
 Kur žvėrių olos, laužai ir urveliai?  
 Visa prapuolę; tik ant lauko pliko  
 Kelios pušelės apykreivės liko!...  
 Skujom, šakelėm ir šiškom nuklotą  
 Kepina saulė nenaudingą plotą,  
 Į kurį žiūrint taip neramu regis:  
 Lyg tartum rūmas suiręs, nudegęs,  
 Lyg kokio miesto išgriuvus pūstynė,  
 Lyg kokio raisto apsvilus kimsynė!  
 Miškan, būdavo, eini—tai net akį veria;  
 Vat taip linksmina dūšią, užu širdies tveria,  
 Kad net, širdžiai apsalus, ne kartą dūmojai:  
 Ar miške aš čia stoviu, ar danguj, ar rojuj?!  
 Kur tik žiūri, vis gražu: žalia, liekna, gryna!  
 Kur tik uostai, vis miela: giria nosį trina!  
 Kur tik klausai, vis linksma: šlama, ūžia,  
 [siaudžia!  
 Ką tik jauti, vis ramu: širdį glosto, griaudžia!

Minkštučiukai samanų patalai ištiesti,  
 Galvą į save traukia ir liula užliesti.  
 Uogienojai kaip rūtos kelmais kelmais želia,  
 Juodas, raudonas uogas išsirpusias kelia.  
 Ant žalio, rausvo, balkšvo dugnio taškai grybų  
 Tarp medžių marguliuoja iš savų sodybų.  
 Voverušų leikelės kur-ne-kur pro plyšį  
 Iš po samanų marškos sarmatlyvai kyši.  
 Čia paliepių torielkos po mišką išklotos,  
 Čia kiauiliabudės pūso lyg pievos kimsotos,  
 Čia po eglėm šeimynom sudygę ruduokės,  
 Čia rausvos, melsvos, pilkos umėdės sutūpę,  
 Linksmutės, gražiai auga, niekas jom nerūpi.  
 Čia kazlėkai pakrūmėm ant piemenų tako,  
 Tartum kupkeliai kniūpšti, kaip Mickevčius  
 [sako.

Čia nemunės iš kelmo, lepšiai tarp alksnyno,  
 Čia šalpionai tarp stuobrių dygsta iš skiedryno,  
 Čia musmirės raupuotos, veršiakiai gleivėti,  
 Čia grybai ir šungrybiai vardais nežymėti;  
 Anei jų žmonės renka, anei žvėrys graužia,  
 Jėg bėgdami per mišką galvijai išlaužia,  
 Arba patys savaime suglebę supūsta;  
 Iš jų trašos želmenims aplinkui išplūsta.  
 E iš visų viršesnis auga baravykas,  
 Valig dainuškos žodžių—“grybų pulkaunykas”:  
 Platus, storas, paspūtes, lyg tartum užklotas  
 Ant kieto, drūto koto bliūdas palivotas.  
 Greit auga, ilgai esti giminių visokių:  
 Paažuolių, raudonikių ir kitų kitokių.

žali ēgliai kaip kvietkai po dirvonus kerį;  
 Tarpu jų kiškiai guli, kurapkos vaikus peri.  
 Krūmai, žole barzdoti, kraštais mišką riečia  
 Ir linijos perejos skersai mišką šviečia.  
 Alksniai, lepšių sodyba, palaukėm sužėlę,  
 Šakom kekes riešučių lazdynai iškėlę  
 Atokaitoj brendina. E karklai po slėnį  
 Tarp liulančių paversmių pamėgo pavėnę.  
 Putinai krauju varva, serbentai po šlavę  
 Ir paliūnėm kur-ne-kur prieglaudą sau gavę.  
 Baltasai miškas kalnais, kaip tik padaboji:  
 Čia berželiai kaip meldai Pašlavį apstoję,  
 Čia visais lapais dreba epušės nusgandę;  
 Kožnoj klaiką nekantrios žalktyčios atrandi.  
 Čia ažuolai ir uosiai prie eglų sustojo;  
 Lyg tartum čia žalkienė patį apraudojo,  
 Kai pieno putos vietoj kraujo puta plūdo  
 Ir su vaikais iš savo motiniško sūdo  
 Medžiu gailysta virto — pati egle tapo,  
 Jaunučiukus aptaisė vaikus rūbais lapo.  
 Ieva, gluosna ir blendis, grūšia, obelėlė;  
 Savo seserį skundžia liekna sedulėlė.  
 Vinkšnos, šaltekniai, liepos ir nesuskaityti  
 Kitokių medžių skyriai tarp jų išsklaistyti.  
 Juos tiktai miške augę žmonės tepažįsta;  
 Daktarai ir žiniuonys, ką po miškus klysta,  
 Jų lapais, jų žievelėm arba šaknim kieta  
 Nuo ligų ir padarų gydo visą svieta.  
 E mums prastiem žmonelėm tik žiūrėt patogu,

Kai juos dengia apveizda žalių lapų stogu;  
Kai kožna burbolytė išsprogsta, suskyla,  
Kai žiedų varške šakos obelių pražyla,  
Kai pervasar žaliuoja tamsaus šilo šone,  
Kai rudeniop lapeliai geltoni, raudoni  
Tartum krauju Marčiupio pakalnes aptraukia  
Ir kai pliki stabarai pavasario laukia.

E pušelės! pušelės tos nesurokuotos!  
Tankios, aukštos ir lieknos, viršūnės

[kvietkuotos,

Ir vasarą, ir žiemą kaip rūtos žaliuoja,  
Liemuo liemenį plaka, kaip mendrės siūruoja.  
Už pusvarsčio nesmato—toksai tankumynas!  
Nors anei laužais, nei šiekštom neužgriuvęs,

[grynas;

Nei šakelės nudžiūvę, neužpynę vietos,  
Pušys aukštos ir lygios, tartum nugenėtos.

E kvėpimas, jau ką gi! Čia sakais pušelių,  
Čia vėjelis dvelkteli su kvapu žiedelių:  
Jauti pievos dobilą baltą ir raudoną,  
Jauti ramunes, čėbrus — žoleles dirvonų;  
Jauti iš juodo kapčiaus skruzdėlyno kvapą,  
Ir iš medžių, iš skujų, iš šiškų, iš lapų  
Vis kitoki kvėpalai: kaip vėjelis dvelksi,  
Kožną kartą kitokiu kvapu užsivelgsi.  
Čia samanose su brukniom šileliu užpluko;  
Čia medžio žiedų kvapas—lyg sodas pratrūko.  
Tartum miškas kvėpuoja nelyginant žvėris:  
Savo kvapus po laukus kaip berte pabėręs,  
Laukais, pievom atgauna.—Viduj pušynėliu  
Jauti sau gražiai kvapą dirvų ir pievelių.  
Ir taip visa sumyšta, vėjeliu praskysta,  
Kad nei nosis šių kvapų visų nepažįsta;  
Tik tartum giria, pieva ir laukas sustarę,  
Iš brangiausių kvėpalų mišinį padarę,  
Dievui ant garbės rūko taip ramiai, taip meiliai,  
Lyg kad skripkuoja, juokias, gieda, verkia

[gailiai,

E tie balsai visoki taip krūvon susiaudžia,  
Kad jų skyrium nežymu,—e tik širdį griaudžia.  
Ai siaudžia gražiai miškas, netil kvėpia

[gardžiai,

Siaudžia, ūžia ir skamba linksmi, dailiai, „  
[skardžiai.

Vidunaktyj taip tyku,—kad girdi, kaip jaunas  
Lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas;  
Girdi, kaip šakom šnibžda medžių kalba šventa,  
Kaip žvaigždėlės plevėna, gaili rasa krinta.  
Dėl to ir širdyj visos pajautos nutilsta,

Ramiu tykumu, malda dūšia dangun kilsta.  
E kai jau dienai brėkstant rytai šviesa tvinksta,  
Rasos pilnos žolynų žemyn galvos linksta,  
Tada šilas nubunda, visa yra tylą,  
Prasideda pamažu šventa dienos byla.  
Kas ten šlama?—e vėjo papūstas lapelis,  
Egi gūžtoj nubudęs sujuda paukštelis.  
Kas ten treška?—e vilkas: dieną, mat, užuodžia,  
Iš naktinės medžionės per pakrūmes skuodžia.  
Egi lapė į olą, žasioką įskandus,  
Egi barsiukas bėga, išlindęs iš landos;  
Egi linksmutė stirna per pušyną striuoksi;  
Egi pušin iš pušies voverytė liuoksi;  
Egi, mat, širmonėlis ir kiaunė juodoji  
Ir visoki žvėreliai po mišką ulioja.  
Kas ten taukši?—e stuobri kapoja genelis.  
Kas mekena?—egi, mat, perkūno oželis.  
Kas ten šnibžda?—e šnypščia iš kelmo piktoji,  
Egi srove teškėna upelė šventoji.  
Kas ten kalbas?—e žasys paupėj gadena;  
Egi, mat, lizde storkus pamiškėj klegena;  
Egi antys “pry! pry! pry!” priskridę į liūną;  
Egi kukutis klausia savo pačią, sūnų:  
“Ką, ką, ką jums atnešti? Ką jūs kalbat niekus?  
Ką, ką, ką, ką? ar grūdus? ar musias ar  
[sliekus?”

Egi, mat, gegutėlė dairos ir kėtojas:  
Čia kukuodama verkia, čia juokias, kvatojas.  
Skamba tik, skamba miškas: čia volungė Ievą  
Trotina: “Ieva, Ieva! neganyk po pievą!”  
Čia paujėj: “ri-u! ri-u! ri-u!” tilvikas sušuko,  
Čia vėl balsų visokių—lyg trūkte pratrūko.  
Vis kitoki balseliai, vis kitokios bylos:  
Dagiliai, pečialandos, strazdeliai, čyžylos,  
Kėkštai, šarkos ir kitos vis saviškai gieda:  
Toj juokias, toj vaitoja, e toj niekus kleda.  
E už visus viršesnis lakštingalės balsas:  
Pilnas, skardus, griaudingas ir, taip sakyt,  
[skalsus:

Skamba, ūžia per krūmus, ir vis kitaip mainos,  
Ir vis dūšion įsmenga—lyg Lietuvos dainos.  
Tie visoki balseliai taip krūvon suplaukia,  
Tartum kožnas lapelis čilba, kliauga, šaukia,  
Ir sutartinę taiso, ir taip gražiai dera:—  
Siaudžia tik, tartum siaudžia—rentavimo nėra;  
Anei tų balsų ausis skyrium nepažįsta,  
Lyg kad ant žalios pievos žolynai pražysta,  
Ir visoki žiedeliai taip tarp savęs pinas —  
Kad iš tolo tik regis gražus margumynas.

Ai būdavo, būdavo iš mūsų šilelio

Didžiausio patogumo, gražaus ramumėlio!  
 E tas visas ramumas po lietuvių dūšias,  
 Lyg lygumoj vėjelis po žoleles trąšias,  
 Plaukydamas lingavo, tamsiom vilnim tvino.  
 Dažnai miške lietuvis, ko verkia, nežino.  
 E tik junta dažniausiai, kad širdis neskaudžia,  
 E tik pilna pajautų labai ramiai griaudžia;  
 Ir lyg ramos žemčiūgais gausiai atgaivinta,  
 Ir lyg rasa per veidą ašarėlės krinta.  
 Paskum ilgai krūtinėj šilelis kvėpuoja;  
 Atsidusus krūtinėj lyg giria linguoja.  
 Lyg tarytum ramumas taip dūšion įslinko,  
 Kad net dūšia kaip varpa pribrendus nulinko.  
 Iš to, matai, ašaros ir atsidusimas,  
 Iš to šventos pajautos, iš to giesmės imas.  
 Dabar visa prapuolę... tik ant lauko pliko  
 Kelios kreivos, nuskurę pušelytės liko...

Jei ant šio išsvilusio po kalnus lydimo  
 Taip daug širdy išželia ramaus atminimo:  
 Tartum kelmai supuvę atgyja, žaliuoja,  
 Suspynusias viršūnes vėjas plevėsuoja;  
 Tartum pliki, išdege, dirvonai šiškuoti  
 Pasipučia samanom, nuo grybų taškuoti;  
 Tartum iš tarpu puirių tokie kvapai kilo,  
 Lyg kad giria pratrūksta ar pučia iš šilo;  
 Tartum visa sušlamo, sučilbo, supyško,  
 Lyg dienai brėkštant viduj paniurusio miško;  
 Jei ant šių plikų plotų, kai mintis užlyja,  
 Paminklais užvaisytas šilelis atgyja,  
 Tai kokio bebūdavo iš seno šilelio  
 Meilingo atminimo, gražaus ramumėlio,  
 Kai šie plotai apžėlę, apgrūti, aptemę  
 Matydavo keltuotą apylinkėj žemę;  
 Kai stuobriai, sieksniais drūti, amžiais įrietėję,  
 Valig kalbos senelių, perejos kyšėję,  
 Iš kurių žymu buvo, kad girių čia snausta,  
 Tankus iš viršaus stogas viršūnėm suausta,  
 Ir netil pulkais meškos ir šernai perėta,  
 Bet tankumos tarp raistų ir žebriai turėta!

E kur dabar šilelis, buvę miškai šventi,  
 Kažin kodėl senobėj visiškai išskinti.  
 Mažir vierą įvedęs Jogaila išskynė,  
 Kad jau nebetarnautų dievaičiams tėvynė,  
 Paskum po šias pakalnes, ant seno stuobryno,  
 Buvę pušys suaugę nuo metų šimtyno:  
 Tankios, aukštos, lygutės, geltonos kaip žvakės:  
 Viršūnės, esą, užė ir liemenys plakės.  
 Dar atmeną seneliai po šituos smėlynus  
 Paskuilakas senobių—gražius ažuolynus.

Liekni augę kaip mendrės, žaliavę kaip rūtos,  
 Šaknys, liemenys, šakos ir viršūnės drūtos.  
 Švesti Lietuvos medžiai nejautę nuogalio:  
 Rausvasai žiemos lapas sulaukdavęs žalio.  
 Žili buvę kaip seniai, samanom apaugę,  
 Stipri buvę ir stambūs kaip vyrai suaugę,  
 E viežlyvi ir gražūs kaip mūsų jaunimas.  
 Paskui ilgai šiuurpsojęs stuobriuotas lydimas.

Nuo Puntuko lig šlavės ažuolų daugybę  
 Laikę žmonės lyg kokią didžią šventenybę.  
 Gyvendami vienybėj, dievaičiams įtikę,  
 Kurie daugel paminklų po miškus palikę.  
 Nešęs velnias akmenį, didumo kaip gryčios,  
 Ir sudaužyt norėjęs Anykščių bažnyčios  
 Arba užverst upės;—bet kaip tik išvydęs  
 Ažuolyną pašvestą—ir gaidys pragydes,  
 Tuoj iš nagų paleidęs ir smėlin įmušęs:  
 Net žemė sudrebėjus, senos griuvę pušys.  
 Paskum ant jo lietuviai dovanas kurenę,  
 Kad juos dievai apsaugo ir dengia, ir peni.  
 Ir šiuos čėsuos, nors žemė arklais nugaląsta,  
 Daug Puntuke ažuolo kelmų tebestovi.  
 E dar dujen prie kelio dabar tebestovi;  
 Viršūnės dar žaliuoja, nors jau šakos džiovi.  
 Šėnavoja juos žmonės, nei ratais netranko;  
 Tūlas, ligos suspaustas, iš įžodžio lanko.

Po lygumas ir slėnius traukęsis liepynas.  
 Kai kur gojais apžėlęs, kai kur viškai grynas.  
 Boluodavęs pervasar gelsvu žiedų pienu,  
 Uždavęs bičių spiečiais, dvelkęs medum vienu;  
 Ir visiems žmonėm meilus ir patogus buvęs,  
 Ir laimėtinas visas kaip tikras lietuvis.  
 Žiedais bites penėjęs, saldų medų daręs,  
 Ligas visas lietuvių su prakaitu varęs,  
 Ronas su brazdais gydęs, vočių traukęs ugnį;  
 Iš liemenio dėl staunių ir lentas, ir dugnį,  
 Iš karnų daręs vyžas dėl mūsų autuvo,  
 Ir nei šakelės, esą, dykai nepražuvo:  
 Dirbę karbijas, lankus arba tvėrę tvorą,  
 Nuo šaknies lig viršūnės buvęs visas doras.  
 Kai kur skroblynai buvę, bet skroblus išnyko,  
 Tik skroblinės torielkos dar kur-ne-kur liko.  
 Kai kur buvę visokių gan navatnų medžių:  
 Ir su žiedais skujuotų, lapuotų bežiedžių;  
 Tropnais vardais žiniuonys tuos medžius  
 [vadinę,  
 Visus auklėję žmonės, ne visus pažinę.

Tai toks miškas traukęsis per Lietuvos žemę;

Visi plotai žaliavę pavėne aptemę;  
 Visos buvę viršūnės vienybėn suspynę,  
 Kaip lietuvnykų širdys į vieną tėvynę.  
 E lietuviai su medžiais vis zgadoj gyvenę,  
 Jaunystėj pasižinę ir draugėj pasenę.  
 Lietuvnykas po urvus sausius laužus kūręs.  
 Ne lentinės, iš šakų buvę pintos durys.  
 Ir nei vieno liemenio lietuviai nekirte,  
 Jėg tik stuobriai papuvę savaiame išvirtę,  
 Nes ir miškas lietuvi, kaip tiktai galėjęs,  
 Taip visados raminęs, visados mylėjęs:  
 Žvėrim, paukščiais ir vaisiais dengęs ir penėjęs,  
 Ir neprietelius mušti griūdamas padėjęs;  
 Sunkioj dienoj duodavęs slaptus nuo baisybių,  
 Liūdnoj dienoj paveikslą visokių ramybių,  
 Linksmoj dienoj daugumą visokių gražybių,  
 Kožnam mete dėl kožno—visokių gėrybių.  
 Sunkios dienos atėję, žmonės bado mirę,  
 Samanas duonon kepę, žieves sriubon virę.  
 Taip žmoneles, iš bado žievėm papenėtus,  
 Kad užtiksianti pavietris!—ir labai pakrėtus.  
 Miškas žmonių pasgailęs, rasa apsiverkęs,  
 Aukštas savo viršūnes debesin įmerkęs  
 Ir sušukęs: "Broliau, ginkitės nuo bado!  
 Palaiminta toj ranka, ką kirvi išrado!"  
 Su ašarom pirmieji truputį praskynę,  
 Vaitodami jų vaikai taip gynę tėvynę;  
 Dūšaudami anūkai tuos miškus eikvoję,  
 Proanūkai vežimais miestelin vežioję;  
 Po keturias dešimtis vežimų pardavę,  
 Džiaugdavęsi į dieną po muštinį gavę.  
 Medžiai, mat, iš daugybės visiškai atpigę.  
 Ir taip ilgai eikvoję,—net kolei pristigę;  
 E tai vis dėl arielkos daugiausia išleidę:  
 Visi buvę kaip žydų šeimyna pasleidę.

Tai, mat, mūsų tėveliai miškų neberadę,

Ir tarp savęs kaip broliai visi susižadę—  
 Užleist dirvas šileliui. Mat, miško pasilgę,  
 Dažnai savo blakstienas ašarom suvilgę,  
 Žiūrėdami į kelmus. Mat, lietuvių dūšios,  
 Senais miškais penėtos, viduj miško trašios,  
 Plikuos plotuos, be miško lyg tartum apkursta,  
 Tartum džiūsta nuo saulės ir palengvėl skursta.  
 Nors jau dabar lietuvis plikuos plotuos gimsta,  
 Giesmėj mišką užgirdęs, be jo neberimsta.  
 Senų miškai mylėta, tūlon giesmėn dėta;  
 Mūsų tėvelių visos tos giesmės mokėta.  
 Tai, mat, miško pasilgę, auklėjo šilelį:  
 Kasdien apvaikštinėjo kožną pakraštėlį,  
 Ir priugdę kaip meldo gražiausio pušyno,  
 Jaunas širdis ir dūšias vaikelių ramino.  
 Ir saugojo kas diena kaip didžiausio labo:  
 Netil medžio,—nelaužė nei mažiausio žabo.  
 Džiaugės Anykščiai, džiaugės, į šilą žiūrėjo,  
 Svetimuos miškuos malkų pirktų važinėjo.

Atvažiavo kučmeistras, šilą apžiūrėjo,  
 Ravus ant kelių kasė, liesvinčius padėjo  
 Ir paganią užgynė, ir grybaut užgynė,  
 Slapta pardavinėjo ir per naktis skynė;  
 Vyresnybei melavo; e žmonėms, kaip verkė,  
 Nasrus kamšė kulokais, kraujo klanan merkė,  
 Ir kas metai Anykščiuos miško kuoptų varė;  
 Išpūstėjęs iščinto, zasiokus padarė...

Ir liko šitie kalnai pliki ir kelmuoti,  
 Aplaištyti ašarom, giesme apdainuoti.  
 Ir giesmė nepabaigta: kai širdis susopo,  
 Ant dūšios labai sunku ir neramu tapo.  
 Mat, toj pati galybė, ką miškus sugrauzė,  
 Širdį, dūšią apgriuvo... Ir giesmę nulaužė.

1859 m. Anykščiuose.



# Leonardo da Vinci

Referatas, skaitytas 1952 m. kovo mėn. 23 d., Richmond Hill, N. Y.

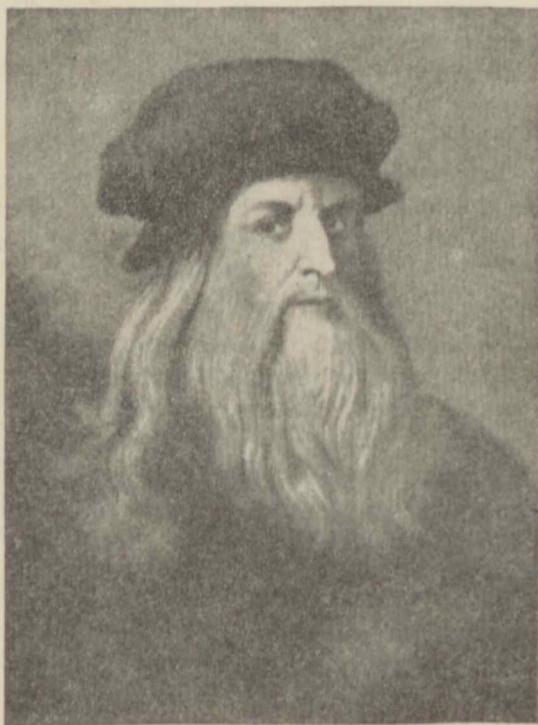
ROJUS MIZARA

## I.

Šiomet kultūriškasis pasaulis iškilmingai mini 500 metų Leonardo da Vinci gimimo sukaktį.

Kodėl žmonijos akys yra nukreiptos į asmenį, gimusį prieš 500 metų? Ką didelio ir svarbaus jis jai paliko?

Leonardas da Vinci buvo italas. Jis gimė veik pusšimčiu anksčiau, negu Kristupas Kolumbas atrado Ameriką.



LEONARDO DA VINCI

## EKONOMINĖ ITALIJOS BŪKLĖ

Kad galėtume geriau pažinti žmogaus gyvenimą, tenka nors prabėgomis susipažinti su kraštu ir santvarka, kurioje jis gyveno ir dirbo; tenka pažvelgti į tai, kaip ano meto Italija atrodė ekonomiškai, politiškai ir kultūriškai.

Ekonomiškai Italija tuomet pirmavo viso-

je Europoje. Tai buvo dėl to, kad pro ją, pro jos uostinius miestus, ėjo gyva prekyba tarp Vakarų Europos kraštų ir Tolimųjų Rytų: Kinijos, Indijos, pietrytinių slavų, Artimųjų Rytų ir kitų valstybių.

Dar XIII-tame amžiuje italas keliautojas, Marko Polo, buvo nurykęs į Kiniją; grįžęs iš ten, jis, raštu ir žodžiu, paskleidė nemaža žinių apie Azijos tautų gyvenimą, apie turtus, kuriuos jis ten matė, apie žmones, su kuriais kalbėjosi ir gyveno; apie jų gyvenimo būdą ir santykiavimą. Visa tai akstino Italijos pirkliaus pradėti prekybą su tuo ligi to laiko buvusiu nežinomu pasauliu.

Italijos pirkliai gabendavo iš Tolimųjų Rytų visokius prieskonius, brangiadaikčius, iš Rusijos ir Lenkijos duoną, gi gražon siųsdavo tiems kraštams audinius, — gelumbę, — ir kitokius Italijos manufaktūros produktus. Iš kai kurių tų kraštų italai pirkliai parsigabendavo ir vergų.

Tuo metu, kai Leonardas da Vinci gimė ir augo, klestėjo ypatingai trys miestai: Venecija, Genuja ir Florencija. Venecija ir Genuja — uostiniai miestai: pirmasis — Adriatiko jūros pakraštį, antrasis — prie Ligurijos jūros, šiaurvakariniame Italijos pussalio šone. Šituodu miestu atkakliai varžėsi dėl prekybos ir dažnai kildavo tarp jų žiaurūs ginkluoti susirėmimai, karai.

Kai Venecija ir Genuja lobo iš prekybos, tai Florencijos turtų šaltiniu buvo pramonė ir bankinės operacijos. Florencijoje, kur Leonardas augo, klestėjo manufaktūra, — ypatingai verpimo ir audimo pramonė. Florencijoje austos spalvotos gelumbės buvo išgarsėjusios ne tik Europoje, o ir Azijoje, — jos visur rado palankią rinką, visur buvo mielai laukiamos ir godžiai perkamos.

Florencijos pramonininkai supirkdavo didelius kiekius vilnų Anglijoje, Francūzijoje, Ispanijoje ir iš jų savo dirbtuvėse gamino

audinius. Darbas buvo sistematizuotas, nors jis dar vis buvo dirbamas rankomis; mašinių tuomet nebuvo. Vieni darbininkai vilnas plovė, kiti džiovino, tretį šukavo, dar kiti karpė, vėlė ir dažė. Nemažai darbininkų-amininkų nešdavosi darbus į namus, — ypatingai verpėjai ir audėjai. Šioje pramonėje jau tuomet Florencijoje dirbo tūkstančiai darbininkų.

Taigi Italijoje anksčiau, negu kitose Europos šalyse, susidarė nauja klasė—buržuazija, — kuriai priklausė pirkliai, pramonininkai ir bankininkai. Tai buvo kapitalistinės santvarkos užuomazga.

### DIRBANČIOJI LIAUDIS

Žmonės organizavosi. Vienos specialybės amatininkai-darbininkai burdavosi į sąjungas, vadinamas **cechais**. Tekstiliečiai, odininkai, mūrininkai, dailydės, kepėjai ir kitų šakų amatininkai turėjo savo sąjungas, lyg šių dienų darbo unijas. Cechams priklausė smulkiųjų dirbtuvėlių savininkai-meistrai. Jie dirbo su savo šeimomis ir mokiniams, pameistrais. Dažnai kildavo streikų, iš kurių išsivystydavo ir kovos dėl politinės galios užvaldymo.

Taip antai 1376 metų liepos 20 dieną Florencijoje įvyko didžiulis tekstilinkų sukilimas. Sukilėliai ryžosi pasiimti visą miesto valdžią į savo rankas, bet nepavyko.

Pirkliai, savo interesams ginti, taip pat būrėsi į sąjungas, vadinamas **gildijomis**.

Florencija, kaip minėjau, buvo garsi ir bankinėmis operacijomis. Čia skolindavosi pinigus ne tik Italijos, o ir Vakarų Europos šalių valdovai. Bankinėmis operacijomis buvo išgarsėjusi ypatingai **Medičių** šeima.

Lobo, klestėjo ir kiti ano meto Italijos miestai, — ypatingai šiaurėje, — tokie, kaip Bologna, kur veikė garsus universitetas; taipgi Milanai, Lombardijos sostinė, kuriame buvo nemaža ginklų ir tekstilės dirbtuvių.

### II.

#### POLITINIS ITALIJOS PASIDALINIMAS

Politiškai Italija buvo neapvienyta, palaida. Ten, kur šiandien viena Italija, tuomet buvo daug valstybių. Venecija, Genuja, Florencija, Milanai, Ferrara, Roma, Neapo-

lis ir kiti tūli miestai turėjo savo paskyras, nepriklausomas valdžias; Sicilija taipgi buvo paskyra valstybė. Kai kurios šių valstybių-valstybių valdėsi respublikoniškai, kai kuriose viešpatavo kunigaikščiai, grafai, bei kitokie uzurpatoriai. Dideli plotai priklausė Romos popiežiams.

Tarp šių valstybių nuolat kildavo ginkluoti susirėmimai, kruvini karai. Tuomet buvo mada samdytis profesionalinius karininkus, vadinamus **kondotieriais**. Jais buvo ne tik vietos gali vartoti ginklą visokie parsidavėliai, o ir iš užsienio; anglai, francūzai, vokiečiai, šveicarai, ispanai ir kitų tautų "karžygiškos atmatos". Kondotieriai ir jų kareivių rinktinės buvo žiauri Italijos rykštė. Parsiduodavo jie tam valdovui, kuris daugiau mokėdavo. Kariai iš jų buvo prasti, o plėšikai — žiaurūs. Ne retai atsirasdavo iš kondotierių sugabesnių ir apsukresnių, kurie patys pasigrobdavo tą ar kitą miestą su jo apylinkėmis ir jį valdydavo. Taip padarė Pranciškus Sforza, užgrobęs Milaną. Kiekvieno miesto valdovai turtų ir žemių grobė tiek, kiek tik begalėjo. Jie nuolat darė sutartis tarp savęs ir nuolat jas laužė, jei tik matydavo sau iš to naudos.

Italijos susiskaldymas ir nuolatiniai tarpusaviniai karai taip žmonėms įkyrėjo, kad florentietis **Machiavelis** matė reikalo parašyti knygą, pavadintą "Princu", kurioje teisingai visus kruviniausias žygius Cezaro Boržijos (Borgia), besisiekusio žiauriausiomis klastomis ir priemonėmis užvaldyti ir apvieninti visą Italiją.

Florencijos miestas buvo respublika. Formaliai ją valdė neva žmonių renkama taryba, vadinama **Senjorija**, bet tikroju valdytoju buvo bankininkų Medičių šeima, —tironai, liaudies priešai, turėję visame kame neaprėžtą galią. Tai buvo turtingiausia šeima visoje Europoje.

### III.

#### MENO IR MOKSLO ATGIMIMAS

Kultūroje Italija tuomet pirmavo visame pasaulyje. Su prekyba, su pramone kilo mokslas, šakojosi menas, lapojo kultūra.

Italija — **renesanso lopšys**, — meno ir mokslo atgimimo lopšys.

Ką gi reiškia renesansas, apie kurį daž-

nai girdime? Tai reiškia žmonijos žengimą iš vidurinių amžių į šviesesnę buitį. Tai reiškia mokslo ir meno prisikėlimą. Tai reiškia žmogaus susivokimą sielotis pirmiausiai žemišku gyvenimu, paliekant anapusgrabinį dalyką nuošalyj.

Po to, kai užviešpatavo feodalizmas ir krikščionybė, per šimtus metų žmoniją slėgė žiauri ekonominė ir dvasinė našta. Karaliai, kunigaikščiai ir jų vasalai, veikdami kartu su katalikų dvasiškijs, slopino, slogino visą, kas žmogiška, kas teikia grožio ir laimės žmogui žemėje; tik patys sau jie pasiliko teisę sirpti medžiaginiame pertekliuje.

Viduriniuose amžiuose raštai, palikti žymiųjų senovės rašytojų, kurie nepatiko valdantiesiems sluogsniams, buvo paneigti, — nemaža jų buvo sunaikinta. Dailės kūriniai, garbiną žmogų, sukurti pagonių genijų, — pavyzdžiui skulptūra, — tūnojo kur nors giliuose rūsiuose arba žemėje. Eiliniam žmogui buvo sakyta: sunkiai dirbk, klausyk savo pono, kentėk, melskis, o už tai, kai numirsi, eisi dangaus karalystėn.

Vyravo asketizmas, savęs kankinimas ir to kulto garbinimas.

Astrologai aiškino visatą ir pagal žvaigždes būrė žmonėms ateitį. Alchemikai dažnai buvo ir medikais, gydytojais. Filosofija buvo padaryta teologijos tarnaitė. Ji buvo vadinama **scholastika**, kurios tikslas sistematingai dėstyti tikėjimo tiesas tam, kad jos būtų nesugriaunamos ateityje, kad būtų nugalėti eretikai ir bedieviai.

Užuot studijavusi tikrovę, scholastika studijuodavo tekstus ankstesniųjų rašytojų, bažnyčios tėvų. Tai buvo žodiniai pratimai, repeticijos, operavimas žodžiais, o ne realia jų prasme.

Scholastikai "mokslo vyrai" diskutuodavo, kiek velnių gali šokti ant adatos smaigalio.

Šitie gudravojimai džiovindavo mokinio smegenis, naikino jo sveikatą, nieko naudingo jam neduodami!

Žodžiu: viduriniai amžiai buvo nežinės, buvo moralinių, dvasinių žmogaus polėkių slopinimo laikai. Nieko per tuos šimtus metų žmonijai nebuvo duota didesnio, gražesnio. Nuolat siautėjo karai — tarp kitų: baisieji kryžiaus karai, pražudę daug žmonių ir turto.

## BURŽUAZIJS PAKILIMAS

Su atsiradimu pramonės, su prasiplėtimu prekybos, atsirado nauja klasė, buržuazijos klasė, kurios pareikalavimai jau buvo kitokie, negu feodalų. Buržuazijai reikėjo laisvės, reikėjo daugiau mokslo žinių, reikėjo rūpintis žemišku gyvenimu. To rezultate pradėtas gerbti žmogaus kūno grožis, — kūno auklėjimu rūpintis tiek pat, kiek ir dvasios auklėjimu.

Asketizmas, savęs išsižadėjimas ir kankinimasis buržuazijai netiko. Jai reikėjo, kad samdomieji būtų fiziškai tvirtesni, galėtų dirbti, mokytis amatų, kad uždirbtų daugiau turtų.

Taigi renesansas vadinamas dar ir humanizmu dėl to, kad dabar buvo pradėtas vertinti žmogus, jo kūryba, — fiziškieji ir dvasiniai gabumai.

Nėra aiškių ribų, rodančių, kada baigėsi viduriniai amžiai ir iš tikrųjų prasidėjo naujieji laikai, — mokslo ir meno atgimimas, renesansas. Tokie visuomeniniai perversmai nepasidaro per vienerius ar kelerius metus. Pavyzdžiui: pasaulis gyvena pereinamąjį laikotarpį iš kapitalizmo į socializmą, tačiau negalime tiksliai nustatyti metų, kuriais tai prasidėjo.

Sakoma, jog žymusis italų rašytojas **Dantė** (1265—1321), sukūręs nemirštamąjį savo kūrinį "Dieviškoji komedija", stovėjo ant slenksčio iš vidurinių amžių į renesansą. Engelsas rašė, jog "**Dantė, — paskutinis vidurinių amžių poetas ir tuo pat metu pirmasis naujųjų laikų poetas...**" Tas pats Engelsas priminė, jog Dantė rašė **tendenciniai**, panašiai, kaip tragedijos tėvas Aischillas ir komedijos tėvas Aristofanas, senovės graikų genijai.

Kitas italų poetas, **Petrarcha** (1304—1374), jau pripažįstamas naujųjų laikų poetu. Jis jau rašė ir italų kalboje, kurią liaudis galėjo skaityti.

Patį didžiausį renesanso pradžioje literatūroje vaidmenį vaidino rašytojas **Boccaccio** (1313—1375), parašęs apie šimtą neilgų novelių-apysakaičių. Jis rašė ne garbindamas asketizmą bei kaž kokius dangiškuosius aukštus dalykus, o rašė apie paprastą žmonių gyvenimą. Šiurkščiai pašiepė dvasiškiją ir kitus ano meto savanaudžius. Bocca-

cio ragino žmones gyventi linksmą, pilną pomėgių gyvenimą. Tai buvo pirmas pasaulij beletristas, apysakininkas.

Kiti renesanso rašytojai genijai: anglas humanistas **Chaucer** (1314—1400), francūzas **Rabelais** (1494—1553), parašęs nemirštamąjį veikalą „Gargantua ir Pantargriunelis“, vokiečiai humanistai — **Reuchlin** ir **Hutten**; holandas — **Erasmus Roterdamietis** (1467—1536), sukūręs „Pagiriamąjį žodį kvailybei“; ispanas — **Cervantes** (1547—1616), „Don Kichoto“ autorius; anglas — **Šekspyras** (1564—1616), ir kiti.

Šitie rašytojai — naujųjų laikų milžinai. Daugumas jų savo raštais mušė senovę, išjuokė scholastikus ir jų kvailus metodus ir užmojus, plakė katalikų hierarchiją, saiziai pašiepė riterius ir visus, kas atstovavo griūvantį feodalizmą, reakciją, senovę.

Jų raštams platintis padėjo tas faktas, kad **Jonas Gutenbergas** (1397—1468) buvo išradęs priemones knygoms spausdinti ir tos priemonės vis tobulėjo.

#### POPIEŽIŲ GALYBĖ

Apie šį laiką pradėjo smarkiai siūbuoti popiežių autoritetas ir galybė. Jie tai matė ir ryžosi išsilaikyti visomis priemonėmis. Eretikai ir atskalūnai buvo kankinami ir deginami ant laužų. 15-to amžiaus pabaigoje Florencijoje buvo sudegintas ant laužo sukilėlis asketas vienuolis **Savonarola**. Apie tą patį laiką Milane tik vienu mostu buvo ant laužo sudeginti 139 eretikai ir raganiai. Pirmiau, negu jie buvo patalpinti ant laužo, inkvizitoriai juos — vyrus ir moteris — visur nuogai nuskuto, kad lengviau būtų surasti ant jų kūnų „velnio antspaudą“!

Tačiau nei žiauriausios inkvizicijos priemonės nebepajėgė sulaikyti kylančio progreso. Atgimęs mokslas ir menas griovė visą, kas sena, bjauru ir šlykštu. Rašydamas apie aną gadynę, žymusis vokiečių poetas **Heinė** sakė:

“Titiano Veneros šlaunys popiežiui buvo pavojingesnės, negu tezės, kurias Liuteris prikalė prie Wittenburgo bažnyčios.”

Šitaip žmonija įžengė iš vidurinių amžių į naująją gadynę, — šviesesnę, gražesnę, prakilnesnę.

#### RENEANSO PIONIERIUS

Leonardas da Vinci buvo vienas didžiųjų renesanso pionierių. Kalbėti apie renesansą, apleidžiant Leonardą da Vinci, būtų nepilnas ano meto žmonijos kultūros pakilimo apibūdinimas.

Italijoje tuo metu buvo ne vienas Leonardas, — buvo daug dailininkų, teptuko ir kalto meistrų. Tarp kitų buvo nemirštamieji, už Leonardą jaunesni amžiumi, **Mykolas Angelo** (1475—1564), taipgi **Rafaelis** (1483—1520).

Nemaža anų laikų Italijos dailininkų, ypačingai architektų, buvo pasisklaidę po visą pasaulį, statydami turčiams ir valdovams palocius ir bažnyčias. Italų architektų pastatytų bažnyčių ir palocių yra ir Rusijoje, Ukrainoje, ir Lietuvoje, — Vilniuje ir kitur.

Ano meto Italijos valdovai, pirkliai, pramonininkai ir bankininkai gyveno didžiuliam liuksuse. Jų palociai, jų rūmai buvo išpuošti paveikslais ir statulomis. Kai kurie didžiūnai, pavyzdžiui Florencijos Medičiai, įsitaisė net savo muziejus.

Patys tironiškesnieji valdovai samdėsi poetus, kad rašytų jų garbei balades, traukė į savo rūmus talentingiausius dailininkus, kad lietu jiems statulas, kad pieštų jų pačių, jų žmonių ir net jų šunų portretus.

Neatsilikio nuo to ir popiežiai. Jie samdėsi geriausius dailininkus, kad jie puoštų ne tik bažnyčias, o ir jų palocius, kad juos pačius įamžintų, kad tai padarytų ir jų artimiesiems.

Ištirkėlis Aleksandras VI-tasis (Borgia) įsakė dailininkui Pinturicchio nupiešti jo sugulovės Julės Fernansienės — su kuria Aleksandras turėjo tris ar keturius vaikus, — portretą kaip Dievo motiną. Turėdamas tai savo palociuje, ištirkėlis, akivaizdoje svečių, lenkdavosi prieš šį portretą ir apsilaižydamas garbindavo jį, tarytum sakydamas jiems: žiūrėkit, kokia graži maniškė „Dievo motina“!

Dailininkų būseną buvo tokia, kokia šandienų dailininkų, gyvenančių buržuazinėje santvarkoje. Kuris jų gavo geriau apmokamą vietą, kuris ėtiko nuolankavimais ir kitkuo savo samdytoju, tas gerai gyveno. Kuris atsisakė būti stumdomas ir žeminamas, — badavo, nežiūrint, kokių jis buvo gabumų.

## ARTISTAS IR LAISVĖ

Ruošiant šį referatą, skaitau niūjorkiškėje spaudoje žymiausio Meksikos šių dienų piešėjo-tapytojo **Alfara Siqueiros** ispūdžius, įgytus Europoje. Jis ten buvo eilėje kraštų — buržuazinių kraštų, — taipgi buvo Lenkijoje ir Čechoslovakijoje. Toje pačioje Italijoje, Francūzijoje tūkstančiai dailininkų gyvena skurde, trūkumuose. Jie nebegali pragyventi iš savo profesijos.

Kitaip yra liaudiškose demokratijose ir T. Sąjungoje: ten dailininkams gyvenimas aprūpintas valstybės; ten iš dailininkų reikalaujama tik vieno: kad jie kurtų, kad jie dirbtų, sako Meksikos didysis teptuko ir paletės artistas.

Socialistinio pasaulio dailininkai įamžina drobėje ir granite ne darbo žmonių išnaudojimus, ne liaudies priešus, o pačius darbo žmones, greitadarbius, ištikimus liaudžiai — kolūkiečius, darbininkus, rašytojus, muzikus, mokslininkus, menininkus, atlikusius ką tokio didesnio, gražesnio, naudingesnio savo kraštui!

Klausantis kalbų apie artisto buržuaziniuose kraštuose laisvę, koktu darosi. Čia dailininkas turi laisvę tik laisvai badauti ir mirti.

Imkime mūsų kraštą. Jei dailininkas yra progresyvių pažvalgų, jei jis savo pažvalgas viešai pareiškš, jei jis pasisakys už taiką ir liaudies interesus, jis ir jo kūryba bus izoliuoti, paneigti. Jo darbams durys į didesnes meno galerijas ir muziejus uždarytos. Gabiausi menininkai priversti ieškotis kitokių užsiėmimų, kad galėtų kąsni duonos užsidirbti.

Tik jau labai aukštai iškilusiųjų meno gigantų, tokių, kaip **Pablo Picasso**, valdančioji klasė nebepajėgia suboikotuoti, nustelbti, nors bando!

Esu tikras, jog visi skaitėte spaudoje, ką Meksikos vyriausybė prieš virš savaitę laiko padarė su to krašto pašybinio meno milžino, **Diego Rivieros** vėliausiu ir "pačiu geriausiu" (jo paties žodžiais) kūrinium: jį faktinai konfiskavo. O konfiskavo dėl to, kad kūrinys byloja prieš karą Korėjoje, kad jis byloja už taiką visame pasaulyj!

## IV.

## BIOGRAFINIAI BRUOŽAI

Leonardas gimė 1452 m. balandžio 15 d. Tuskanijoje, netoli Florencijos miesto, Vinci kaime. Nuo čia pareina jo protėvių, tėvo ir jo paties pavardė: **Leonardo iš Vinčių**.

Jo tėvas, Pietro, buvo notaras-advokatas, — turėjo valdinę tarnybą Florencijoje. Parvykdavęs dažnai į gimtąjį sodžių, Pietro susipažino su 16-kos metų amžiaus biednų tėvų dukra, kaimiete Katrina, tarnavusia netoli esančioj vyno sankrovoj ar karčiamoj. Juodu įsimylėjo; neužilgo Katrina buvo neščia.

Gindamas namų ir sūnaus "šlovę", Pietro tėvas, Leonardo tėvukas, savo sūnų apvesdino su kita, iš turtingų namų mergina, atsi-nešusia nemažą kraitį. Bet kas daryti su Katrina? Kaip pridengti sūnaus "išsišokimą"? Senis surado išeitį: papirkto savo samdinį, davė jam sklypelį žemės ir apvesdino su Katrina, neužilgo pagimdžiusia sūnų, kuriam davė Leonardo vardą.

Gal Leonardas būtų pasilikęs "betėviu" visą savo amžių, jei ne tas faktas, kad jo tėvas, Pietro, su savo pirmąja žmona neturėjo vaikų (Leonardo tėvas buvo vedęs keturis kartus; su paskutinėmis dviem žmonomis jis turėjo apie 10 vaikų). Neturėdamas savo "legalių" vaikų, Pietro ir jo tėvai nutarė priimti į Vinčių šeimą mažąjį Leonardą; jis buvo įrašytas į valdines knygas Florencijoje, kad gimė "nelegaliai."

Kūdikystės metu berniukas dažnai nubėgdavo pas savo motiną, gyvenusią kaiminystėje. Pastaroji sūnelį motiniškai išbučiuodavo ir išmyluodavo. Vėliau, kai Leonardas užaugo ir pasaulyj išgarsėjo, sakoma, jis vieną kartą sutiko savo motiną, kai ji buvo atkeliavusi į Milaną. Bet apie tai tikrų duomenų nėra. Vienas dalykas žinomas: paliktuose savo raštuose Leonardas savo motinos niekur net nesumini.

## IŠSIMOKSLINIMAS

Sulaukęs 7 metų amžiaus, berniukas pradėjo lankyti parapijinę mokyklą, o kai buvo 13-kos metų, tėvas jį parsitraukė į Florenciją.

Pastebėjęs didelius sūnaus gabumus matematikoje, braižyboje ir skulptūroje, Piet-

ro pristatė Leonardą tūlam dailininkui Andriui del Verrochio mokytiis auksoriumi, taipgi tapybos, skulptūros ir architektūros.

Čia Leonardas dirbo ir mokėsi, — sunkiai, ilgas valandas jis ten dirbo, bet ir godžiai mokėsi, sėmėsi žinias. Mokėsi jis visko, kas buvo mokoma Verrochio dirbtuvėse. Kokia knyga italų kalboje pasitaikė, tokią jaunas Leonardas skaitė; lotynų ir graikų kalbų jis nemokėjo, — tik vėliau šiek tiek pramoko lotynų kalbos. Mokėsi jis ir muzikos, — netgi išrado naują, originalų muzikos instrumentą, — liutnią, savotišką lyrą.

Pirmiau, negu kalbėsime apie Leonardo tolesnį gyvenimą ir nuveiktus darbus, žinokime tai:

Jis buvo "kairys", — rašė kairiaja ranka ir rašė iš dešinės į kairę.

Jis buvo viengungis per visą savo amžių.

Jis buvo vegeterijonas.

Alkoholį retai kada paliesdavo; sakydavo: įgertas alkoholis žmogui žiauriai keršija.

Jis buvo atejistas, bedievis.

Visa tai jam padėjo, bet ir kenkė, nes jis daug kuo išsiskyrė iš savo amžininkų.

Leonardas buvo dailios išvaizdos ir labai tvirtas fiziškai, — lengvai galėdavęs rankomis laužyti arklines pasagas (padkavas); malonus jaunikaitis, tik per daug užsidaręs; atkaklus studijozas, palinkęs daugiau galvoti ir dirbti, negu tuščiakalbauti. Tai taipgi darė jį ženklyvesniu už kitus jo amžiaus žmones. Kai kurie buvo pradėję Leonardą vadinti "raganumi" ir "burtininku" dėl to, kad jis atlikdavo tai, ko jo amžininkai negalėdavo atlikti.

#### DARBO PRADŽIA

Praėjus tūlam laikui Leonardas jau nebeturėjo daugiau ką pas savo profesorių mokytiis: mokinys daugiau žinojo už mokytoją! Tada jis įsitaisė savo studijėlę ir pradėjo šį bei tą dirbti paišyboje, skulptūroje, architektūroje.

1479 metais popiežiaus Siksto IV-tojo armija, talkoje su kitų valstybėlių armijomis, buvo užpuolusi Florenciją. Miestas buvo apsuptas ir gynėsi. Leonardas stoji gynybos darban. Jis braižė braižinius naujo tipo kanuolėms, savotiškiems kulkosvydžiams ir kitiems naujos rūšies ginklams, kariniams pabūklams. Ar Florencijos valdžia pasinau-

dojo šiais jo siūlymais, niekas tikrai nežino, tačiau braižiniai, pasilikę iki šių dienų, liūdi, kokių genijalinių gabumų turėjo jaunas inžinierius.

Bet...

"Dorovės saugotojai" medžiojo "nemoralinio elgesio" asmenis. O kad būtų lengviau juos gaudyti, tai miesto valdžia įtaisė tam tikrą urną-baksą ir pastatė prie miesto rotušės, ragindama visus, kas turi kokį skundą prieš ką nors, įmesti jį urnon. Pasirašyti po skundu vardą ir pavardę nereikėjo; kas tik užsigeidė ką nors įkasti, skundė anonimiškai, slaptai. "Dorovės saugotojai", gavę skundus, žiauriai puolė apskųstuosius. Leonardas buvo vienas tų, ką pakliuvo į policijos nagus!

Jis buvo įkaltintas **homoseksualizme**; įskųstas, būk turėjęs reikalų su vyrais. Na, ir buvo terorizuojamas! Būdamas kalėjime, jis rašė laiškus savo bičiuliams ir pažįstamiems, prašydamas jį gelbėti, bet nieks nepadėjo. Nusigrįžo nuo jo ir tėvas. Iškankintas per keletą mėnesių, Leonardas buvo paleistas, kadangi jokių nusižengimo įrodymų nebuvo, tačiau visa tai uždėjo ant jo tokią antspaudą, kad jis buvo jau nebetas žmogus!

Įniršęs, Leonardas net ryžosi išauklėti nuodingus vaisius ir jais išnuodinti savo priešus.

Florencija jam įgrįso, gyvenimas čia pasidarė troškus ir kartus, tiesiog nebeįmanomas. Jis rimtai galvojo išvykti kur nors į Aziją, — net ir derybas vedė su tūlų šalių atstovais, bet atsitiko kas kita.

Kaip minėjau, Leonardas padirbo naują muzikinį instrumentą, — sidabrinę lyrą, panašią į arklio kaukolę, ir ją skambino. Florencijos valdovai Medičiai ją nupirko ir pasiūlė, kad Leonardas nugabentų ją į Milaną, kaip dovaną Lombardijos kunigaikščiui Ludvikui Sforzai, Mauru vadinamam.

Kai Leonardas išvyko į Milaną, jis turėjo 30 m. amžiaus. Milane praleido 16-ą metų, pačią brandžiausią savo amžiaus dalį. Čia jis tarnavo kunigaikščiui Sforzai.

#### KUNIGAİKŠCIO SFORZA TARNYBOJE

Sforzai, kaip ir kiti anų laikų valdovai, buvo savanaudžiai, tironai ir svajotojai apie naujų žemių užkariavimą. Plėsti, kariauti, žudyti, veidmainiauti jiems buvo įprastas da-

lykas. Žudė jie kitus, žudė ir patys save, o kiti žudė juos. Pavyzdžiui: tūla Bona Sforzaitė ištėkėjo už Lenkijos karaliaus Zigmunto. Būdama Lenkijos karaliene ir Lietuvos kunigaikštienė, sakoma, Bona nužudė savo sūnaus, Zigmunto Augusto žmoną, savo marčią, o vėliau, po Zigmunto mirties, kai ji grįžo Milanan, pati buvo nuuodinta.

Sforzai, kaip ir Florencijos Medičiai, vadinosi humanistais, naujosios gadynės kultūrniešiais, tačiau jie buvo žiauruoliai, patvirkėliai ir žmogžudžiai.

15-to amžiaus pabaigoje Florencijos karalius Pranciškus I-masis užkariavo Milaną ir Liudviką Sforzą paėmė nelaisvėn. Tuomet Leonardas nuvyko Venecijon, kurią buvo užpuolę turkai. Iš ten jis grįžo atgal Florencijon, savo tėvynėn.

Kai popiežiaus Aleksandro VI-tojo, "purpuriniu bestija" vadinamo, sūnus **Cizaras Borgia** (Bordžija) pasiryžo užkariauti Florenciją ir visą Italiją, jis pasisamdė Leonardą inžinierium: žemėlapiams piešti, kanalamams pravesti ir atlikti kitiems darbams, susijusiems su karo vedimu.

Cizaras Bordžija ir jo tėvas Aleksandras VI-tasis, 15-to amžiaus pabaigoje ir 16-to pradžioje, buvo patys niekingiausi dvikojai pasaulyj, didžiausios pabaisos. Abudu juodu be jokių moralinių skrupulų, dorybių, abudu šalino iš kelio savo oponentus, žudydami juos. Abudu siekėsi užkariavimų, neatsižiūrint, kiek tai lėšuos.

Dirbdamas Cizarui Bordžijai, Leonardas negalėjo neprisisėbėti toms niekšybėms, kurias atliko "Kristaus įpėdinis" ir jo sūnus.

Atsiminkime: Cizaras Bordžija, tarp kitų, nužudė net savo brolių, kad paveržti jo vietą. Jis nuuodino savo švogeri. Jo tėvas, Aleksandras VI-tasis, nuuodijo turtingus kardinolus, kad gauti jų turtą ir duoti sūnui. Tėvas ir sūnus, — abudu buvo įsimylėję į Lukreciją, vienas į dukterį, kitas į seserį. Sakoma, abudu "turėdavę su ja reikalų."

Įdomu tai, kad Leonardas, tarnavęs ir dirbęs įvairiems tironams ir sugedėliams, niekur nieko tiesioginio prieš juos neparašė, kai pats buvo aukštos doros ir teisingas

žmogus. Kodėl taip? Sunku atsakyti. Jis, tačiau, paliko tokį užrašą: **"Yra žmonių, kurių pavadinti negalima kitaip, kaip maisto eikvotojais, nešvaros didintojais ir išviečių užpildytojais..."** Tai, matyt, buvo taikyta savanaudiškiems, žiauriems valdovams.

Vėliau, kai vienas Medičių šeimos narys patapo popiežium Leonu X-tuoju, Leonardas buvo paimtas jo tarnybon, tačiau nieko jis čia didesnio neatliko, nes buvo neigiamas.

Apleidęs Romą, pagyvenęs per tūlą laiką savo Florencijoje, jis buvo pakviestas atgal į Milaną, kai jį valdė francūzai.

### SVETIMAM KRAŠTE

Vėliau Francūzijos karalius Pranciškus I-masis pasamdė Leonardą ir parsikvietė pas save, į Amboise miestą, ano meto Francūzijos karalių gyvenvietę.

Čia jis nusilpo sveikatoje, buvo suparalyžuota jo dešinė ranka ir 1519 m. gegužės mėn. 2 dieną Leonardas, sulaukęs 67 metų amžiaus, mirė.

Mirė jis svetimame krašte, mirė, apgailėstaudamas, kaip lietuvių tautos jaunas poetas Janonis, kad nespėjo užbaigti didžiųjų darbų, kuriuos buvo pradėjęs ir tikėjosi tobulai baigti.

Per visą savo gyvenimą jis parašė daug didžiulės vertės raštų, bet, jam gyvam esant, nei vienas žodis nebuvo išspausdintas!

Apart poros ar trijų savo mokinių ir tarnaitės, jis neturėjo draugų.

Tik daug vėliau po jo mirties, pasaulis pradėjo iš tikrųjų Leonardą įvertinti. O šiandien, po 500 metų nuo jo gimimo, kiekvienas Leonardo da Vinci paliktas rašytas žodis, kiekvienas braižinėlis yra gaudomi, kaip didžiausia brangenybė, o jo meno kūriniai, kuriems teko laimės išlikti, yra neįkainuojami.

Šiandien kultūriškasis pasaulis pripažįsta, jog Leonardas buvo genijus, kokių gamta šykščiai žmonijai duoda.

Paziūrėkime, ką gi jis tokio didelio atliko.

(Daugiau bus 4-tam num.)

## Iš lietuviškosios Rytprūsių praeities

(Tąsa iš 69 pusl.)

kalba XVI-jame amžiuje ir vėliau buvo vartojama ir Rytprūsių vidurinėje bei vakarinėje dalyje. Taip, pavyzdžiui, Bretkūnas, žinomas biblijos vertėjas į lietuvių kalbą, yra kilęs iš Fridlando apylinkių, t. y. iš Natangijos srities. Natangijoje savo laiku veikė garsus lietuviškų prūsų sukilėlių vadas Mantas. Bretkūno kalba yra grynai lietuviška kalba, laisva nuo barbarizmų. Tad tenka lietuvių kalbą laikyti gimtąja Bretkūno kalba.

Iš vyskupo Sperato laiško Rapagelonui sužinome, kad XVI-jo amžiaus pradžioje lietuviškas pamokslininkas buvo Engelšteine (netoli Angerburgo).

1586-ais metais švabas S. Kichelis yra vykęs iš Karaliaučiaus į Gardiną. Savo kecionės aprašyme jis sako, kad Lagarbiuose (į pietų vakarus nuo Girduvos) žmonės kalba lietuviškai.

Kad į šiaurę ir į vakarus nuo Karaliaučiaus XVI-jame amžiuje ir vėliau turėjo būti daug lietuvių, kalba ta aplinkybė, jog dar praeitame šimtmečiuje kai kuriuose Fišhauzeno ir Karaliaučiaus apskričių kaimuose buvo laikomos lietuviškos pamaldos.

Kalbama reikalui yra svarbus Pomedės vyskupo Speratuso laiškas Rapagelonui. Tame laiške vyskupas, kurio rezidencija Marienverdery prie Vislos, 1545-ais metais rašo Rapagelonui, kad jis siunčiąs vieną gabų jaunuolį lietuvių ir prašąs jį paremti pas hercogą. Svarbu, rašo vyskupas, kad tas lietuvis galėtų tapti pastoriu, nes lietuviai pastoriai jam yra labai reikalingi, o jis tokių turi vieną, būtent Engelšteine.

Jei vyskupui, kurio rezidencija yra Vislos rajone, yra labai reikalingi pastoriai lietuviai, tai matyti, kad toje vyskupijoje tada buvo daug lietuvių.

(Daugiau bus 4-tam num.)

## Ruduo

Visi bežaliavę  
Medeliai nublanko:  
Juos bepuošę rūbai  
Pūsta drėgnumoj,  
Šakas nuraškytas  
Vėjas piktai manko,  
Debesiai snieguoliai  
Plaukia aukštumoj.

Jau seniai nustojo  
Sparnuočiai klegėti:  
Juos kitur išbaidė  
Šaltis, dargana.  
Nykumas suspėjo  
Gamtą įžymėti,  
Kai audrai šėlimo  
Niekad negana.

Skaidrioji saulutė  
Taip aukštai nekyla,  
Oras jau vėsesnis,  
Ir žemė atšalo.  
Gruodas kietasprandis  
Reikšmingai prabyla,  
Kad nuo jo ir purvas  
Sustyręs pabalo.

Jaučiasi, kad žemė  
Bando pasiskusti,  
Kai pušų ir eglių  
Viršūnės pasvyra,  
O vėjui besiaučiant,  
Imant smarkiau pūsti,  
Iš dausų pilkųjų  
Sniegeliai pabyra.

Taip žiemos negali  
Niekas sulaikyti,  
Nė miškų vaitonės,  
Neigi medžių raudos.  
Jie tik gali godas  
Savo apsakyti,  
Kai audrų bangose  
Siūbuodami maudos.

A. Dagilis.

# LITERATŪROS APŽVALGA

## DEKADENTINIS KŪRINYS "ŽEMĖ"

(Pradžia II-me "Šviesos" num.)

"Žemei" Įvadą parašė teosofinis kultūrtregeris Juozas Girnius. Tai gana ilgas 65-kių ps. traktatas, turįs žodinės medžiagos daugiau, nei visų penkių poetų kūryba kartu paėmus. Įvado autorius, lyg parapijos vikaras jaunamartę po pirmagimio (pro zakristijos duris) — pristato poetus skaitytojui. O kad vieniems "generaciniams" poetams stovėti nebūtų drovu, tai p. Girnius imasi jiems "apaštalaui", juos "aiškinti." Ir juo daugiau jisai juos "aiškina", tuo labiau jis sava apologetika jų kūrybos metmenis ir ataudus painioja. Jis individualistiniai-subjektyves poetų aimanas vadina net "objektyvia tiesa" tik dėl to, kad jų kūryba neliečia meilės ir šiaip erotikos motyvų.

Tikrovę, kaip kūrybos pagrindą, p. Girnius atmeta. Jisai yra priešingas visokiems utilitariniams motyvams, nes tai "suvulgariną" visokią grynosios kūrybos prasmę. Vietoj realizmo, jisai siūlo idealistinį pagrindą, nes "Eiti idėjinės poezijos keliu — tai išpažinti grožio ir tiesos neišskiriamybę, grožio kūrimą, tuo pačiu vertinti ir tiesos ieškojimą... Kas turi pats savyje prasmę, tas nereikalauja savęs pateisinimo jokia nauda. Ir užtat poetui, tikinčiam savo kūrybos prasme, nelieka nieko kito, kaip visiems naudoti ieškotojams atsakyti: poezija nėra naudinga... Gi visos kalbos apie anų tikrųjų vertybių naudą kyla tik iš tos nihilistinės aistros, kuri nori visa paversti tik beprotiška priemonių organizacija, nebegaivinama jokių savyje prasmingų vertybių šviesa. Tai šita nihilistinė aistra yra pagimdžiusi ir meninį nihilizmą, ieškantį meninei kūrybai pagrindo jos vienokiame ar kitokiame naudingume, konkrečiau tariant: vienokioje ar kito-kioje propagandoje... Kartais šį kelią su-

gundo viltis susilaukti 'atlyginimo' iš tų, kuriems šis 'pasitarnavimas' naudingas. O kartais šiai 'visuomeninei tarnybai' rašytojai įrikiuojami pačių valdančiųjų jiems įprastomis politinėmis priemonėmis. Bet kaip tik iš šio įrikiavimo ir matyti, kaip kiekvienas toks literatūros kam nors palenkimas iš tiesų tėra jos nuvertinimas tik į agitacinę priemonę."

Ir be aiškinimo aišku, jog p. Girnius mano, kad poetinė literatūra neturi tarnauti jokiam visuomeniniam tikslui, o būti tik tuščių, gražiai surimuočių žodžių piramidė, kuri deklaruotų "meno nepriklausomybės principą."

Donelaitis, Maironis, Janonis, Kudirka buvo visuomeniniai-tikrovinės kūrybos korifėjai. Tačiau tai buvę, anot Girniaus, tuo metu, kai reikėję tautą iš snaudulio žadinti, jos tautinę sąmonę kelti. Tuomet "poetinė kūryba buvo suprantama ne iš estetinių tikslų, o tik iš visuomeninių uždavinių". Bet kai tauta perėjusi į organizuotą valstybę, tasai visuomeniškumo motyvas tapęs nereikalingas. Tuomet ir pats Maironis ne dainavęs, bet ironizavęs. Dėl to galią turintys lietuviai politikieriai Maironio raštus cenzūravo, o tūlus ir spausdinti neleido...

Šia proga p. Girnius užpila šalto vandens kibirą už apikaklės visokiems "patriotiniams" politikieriams, "kontinuiteto" apaštalamams, kurie kiekvieną pinigines rinkliavos vajų (daugiausiai savo naudai), gintarines Vašingtono konferencijas, ar lietuvių pažangiečių koncerto pikietavimą — bando padaryti "tėvynės vadavimo" objektu:

"Iš tiesų: ko gi reikalaujama iš mūsų naujųjų poetų, kai jie barami 'neįsijungią' į bendrą visuomeninę kovą? Reikalaujama vieno: visoms toms frazėms, kurias oficialieji visų progų kalbėtojai nuvalkioję, duoti

gražesnį pavidalą, kad netrukus būtų galima ir jį iš naujo nuvalkioti. Tačiau reikia žinoti: poeto pašaukimas yra kitas, o ne sieškoti kam nors 'gražesnių žodžių' ir juos eilėmis suritmuoti ir surimuoti. Žinoma, pakanka visais laikais ir tokių, kurie savo talento kibirkštį ir šituo būdu parduoda už dienos garsą (Aistis, Brazdžionis, etc. — A. P.). Bet tikras kūrėjas visada ieško pačios tiesos, o ne tik 'gražių žodžių'. Ir jeigu naujiesiems mūsų poetams neretai prikaišiojama 'nevisuomeniškumas', tai greičiau dėl to, kad ir norima juose rasti tik savo pačių pagražintas frazes, o ne klausytis, ką jie patys turi mums šiuo metu pasakyti. Šaukiam: būkite mums, tremtiniams, tuo, kuo Maironis buvo mūsų tautai anais tautinio atgimimo metais. Bet **ar turime teisės į savo Maironį?** Ar greičiau nestovime prieš tautinį žlugimą, o ne atgimimą? Ar ir to paties Maironio žodis, teisingas savo laikui, neviršytų mūmų nepateisintu ir tuo pačiu melagingu patosu? Noriu šiais klausimais perspėti: neturime teisės iš savo poetų reikalauti **melo**, nors mums ir labai būtų malonu, kad **mūsų menkystė** būtų 'perkūnyta' į didybę... Didvyrinės kovos šaukliu ir poetas gali pasidaryti tik tada, kai tokia kova iš tiesų vyksta... Bet vaidinti didvyrinę kovą ir čia — tai tik **užfrontėje manevruoti... Neturime teisės didvyrių vaidinti** nei mes, nei patys poetai. **Visi esame šią teisę praradę** pačiu gimtosios žemės — ano tikrojo kovos lauko — palikimu... Bet patys sau turime žinoti: palikome gimtąją žemę **ne iš tėvynės meilės**, o iš **baimės** dėl savosios gyvybės. Užtat ir **nesame jokie didvyriai**, nes pabėgimas tokiau ir lieka, visvien ar jį nulėmė didesnis ar mažesnis pagrindas. Žmoniška ir pabėgti, bet **nebe didvyriška**. Tai ir turime prisiminti, kai reikalaujame Maironio ir sau." (Mano pabrėžta. — A. P.)

Toliau p. Girnius visokiems politiniams "didvyriams" sako:

"O pagaliau: jeigu išsiteisintume savą akyse, kad be reikalo patys save taip kietai vertiname, vistik liktų faktas, kad jokios didvyrinės kovos negalime čia imtis paprasčiausiai dėl to, jog niekas čia iš mūsų didvyrinės ryžties nė nepareikalaus. Greičiau mums grąso paprastas sunykimas: palikus

tėvynę aną sunkią valandą, nejučiomis apsiprasti ir nebepasijusti, kaip jau būsime įleidę šaknis į svetimas šalis. O baidi "įsikūrimo" aistra, kuri daugelį tiesiai demoniškai apsidusi, ir yra šio sunykimo ženklas... iš tiesų mes šio įsikūrimo imamės tokia begaline aistra, kad nebegalėtume aistringiau jo imtis, jei eitų kalba ir apie pačią amžinybę".

Toliau autorius ragina "semtis stiprybės" iš beviltiškumo:

"Man bent regis, kad greičiau mes visi esame **permažai beviltiški**, nes manau, kad labiau mus išlaikys **ne iliuzinėmis viltimis operavimas**, o tasai **beviltiškumas**, kuris **neieškos jokios naudos**. Labiau pasitikiu tautiniu atsparumu tų, kurie ryšis savo tautai išlikti ištikimi ne iš **nelaiduotų vilčių**, o greičiau nežiūrint viso **tikrovės beviltiškumo**". (Mano pabrėžta. — A. P. ).

Gindamas jaunųjų poetų nevisuomeniškumą p. Girnius teigia:

"Tiesa, kad ši poezija nėra visuomeninė ar bent apskritai herojinė. Bet tam yra ir pagrindas: tų, kuriuos palikome tėvų žemėje, neturime teisės liesti, o patys esame perplokli, kaip visi emigrantai, kad galėtume savo poetus herojinei poezijai uždegti. Juk ir pats Maironis, sulaukęs kitų laikų, nebeheroizavo juos, o tik ironizavo. Ir galima šita prasme tiesiai sakyti: ne tik šiuo metu mūsų poezija nėra herojinė, bet ji kol kas ir negali kitokia būti. Tačiau dėl to turime priekaištus greičiau nukreipti tik visi į save, o ne į poetus".

Vertindamas "žemės" ideologiją, p. Girnius pripažįsta, jog "Nebedainuojami šioje poezijoje nei visuomeniniai kovos šūkiai, nei asmeniniai laimės sielvartai. Greičiau šios poezijos centre stovi **metafizinė žmogaus likimo problema...** Vienu žodžiu, tai **žmogaus prasmės žemėje poezija**". Dar galima pridurti, jog kalbami poetai sava kūryba siekia "savo egzistenciją įprasminti nepraeinamybe", todėl vidutiniam piliečiui, kuris laikosi žemės traukos (gravitacijos) ribose, jie ir lieka nesuprantami. Jų "savita meninės kūrybos prasmė" mums išrodo esanti **be jokios prasmės!** Kitoj vietoj p. Girnius teigia, jog "Nerūpi šios poezijos kūrėjui būti plačiausiai suprastam. Greičiau jam svarbu save kuo subtiliau išsakyti". Jis norė-

tų "sava šviesa praskroستی ir pačios mirties tamsą". Norėtume paklausti: kas gi yra tamsaus ar mistiško mirties akte? Mirtis, kaip ir gimimas, yra kiekvienam racionaliam žmogui gana ryškus fiziologinis gamtos darbas.

Aišku, jog Įvado autorius yra optimizmui abejingas, jis skaito jį koku tai sovietiniu padariniu. Antraip, jis nesakytų: "Nors oficialiai optimizmas įsakytas tik sovietų piliečiams, bet praktiškai jį uoliai propaguoja visų kraštų valdantieji. Nesiimu klausti, kiek šis reikalavimas politiškai tikslus. Bet noriu pastebėti, kad ir pesimizmas nėra lygus pesimizmui". Gal tik dėl to "nelygumo" p. Girnius net juodžiausį Nagio pesimizmą teisingai, būk: "nors visa jis persunkia savo nuotaika, tačiau jis anaiptol nėra tik asmeniuose rūpesčiuose užsiskleidęs subjektyvistas... o atviras visai objektyviai tikrovei".

Keistas, iš tiesų, yra p. Girniaus "objektyvės tikrovės" supratimas, o dar keistesnis jos interpretavimas. Tačiau p. Girnius yra atviras ir tasai atvirumas, mano nuomone, jį išvaduoja. Savo Įvadą jisai baigia nuširdžiu prisipažinimu: "Noriu šia savo baigiamąja pastaba dvejopai pasiteisinti: prieš skaitytojus ir prieš pačius autorius. Gali būti, kad manasis naujosios poezijos interpretavimas nevienam pasirodys ne tik atskiro mis vietomis, bet ir pačioje savo visumoje abejotinas. Ne tik taip gali būti, bet taip ir bus, nes kitaip ir negali būti. Absoliučiai teisingas kito supratimas, griežčiau dalykus imant, ir nėra įmanomas. Kiekvienas kitus supranta tik pagal save... tai tėra **mano** asmeninė interpretacija".

Gi mano "asmeninė interpretacija", kaip poetų, taip ir Įvado autoriaus, yra visai skirtinga. Aš manau, jog iš "žemės" skaitytojas **kalbos požiūriu gali daug pasimokyti**. Tačiau kaip tikroviniu, taip ir ideologiniu atžvilgiu (išskyrus tūlus realistinius K. Bradūno eilėraščius) — tokie raštai yra ne tik nenaudingi, bet dar kenksmingi. Jie savo iliūzinėm abstrakcijom bei simbolistiniu subjektyvumu neapdairų-neišprususį skaitytoją stačiai žaloja, o ne lavina: vietoj jį kreipus j būtinuosius jo gyvenimo reikalus, rišus jį arčiau prie žemės, — jie kelia jį į dausas, kur šalta ir neįjauki! **Dr. A. Petrika**

## "Saulė viršum Sanganio upės"

Daug šimtmečių vilkusi sunkų savųjų feodalų ir užsienio monopolistų jungą, daugmilioninė Kinijos liaudis, komunistų partijos vadovaujama, laimėjo ilgą ir sunkią revoliucinę kovą prieš imperialistus, prieš išdavikišką Čan Kai-ši kliką. Nūdienė Kinija — laisva, nepriklausoma demokratinė Kinija, ne tik vykdo socialines reformas šalies viduje, bet yra viena pagrindinių jėgų bendroje pažangiosios žmonijos kovoje už taiką ir demokratiją. Esminiai socialiniai-politiniai pasikeitimai, įvykę Kinijoje pastaraisiais metais, rado ryškų atspindį ir šiandieninėje kinų literatūroje. Tokie Kinijos Liaudies Respublikos rašytojai, kaip Din Lin, Čžao Šulis, Čžao Libas, Čao Minas ir kt., vystydami naujosios kinų literatūros pradininko Lu Sinio tradicijas, sukūrė eilę puikių grožinės literatūros kūrinių, vaizduojančių išlaisvintos Kinijos kaimą ir miestą, revoliucinės Aštuntosios armijos kovotojus ir inteligentiją. Vienas tokių kūrinių, vaizduojas žemės reformą šiaurinėse Kinijos kaime, yra Din Lin romanas "Saulė viršum Sanganio upės", neseniai pasirodęs lietuvių kalba.

Šūkis apie žemės reformą, iškeltas liaudies vyriausybės, jos pirmininko Mao Czeduno, giliai jaudina kiekvieną vargingą kinų valstietį, ilgus metus skurdusį, besaikią dvarininkų eksploatuotą, užguitą, niekintą.

Žemės reformos atlikimą sunkina atkaklus, užslėptas dvarininkų pasipriešinimas, jų skleidžiami gandai. Bet nei demagogiškų gandų sriautas, nei klasinio priešo gudravimai nepajėgia sunaikinti liaudies pasitikėjimo komunistais. Diena iš dienos auga partiečių eilės Šiltųjų Vandenių kaime, jų tiekus, kovingas žodis veikia ir patraukia pasakui save platesnes valstiečių mases, daugelio vergiškumo, religinių prietarų, giminytės retežius.

Rašytoja Din Lin romane "Saulė viršum Sanganio upės" sukūrė visą eilę ryškių personažų, atstovaujančių du lagerius: vargingųjų valstiečių masę, vis glaudžiau susitelkančią apie komunistų partiją, ir dvarininkų bei jų samdinių saujelę, parsidavusią amerikoniškajam imperializmui, pasalūnišku būdu besistengiančią pakirst naująją santvarką.

Gyvas, patrauklus yra komunisto Čžan Pinio paveikslas, apibendrinęs Kinijos komunistų artimumą liaudies masėms. "Tereikėjo jam pasirodyti kaime, ir iš visų pusių ėmė jį kalbinti: — Senasis Čžanas, sveikas! Kaip reikalai? — Taip ir nesiskirdavo su juo... Jį vadindavo tai "Čžanu-vadu", tai "Čžanu-rajono viršininku", arba tiesiog "senuoju Čžanu". Komunistas Čžan Pinis — ištikimas Mao Cze-duno mokinys, suprantas, kad autoritetas iškovojuamas ne žodžiais, o darbais, pavyzdžiu. Komunistas Čžan Pinis įtikina valstiečius, kad būtina atsikratyti nuožmiausiu šiltųjų Vandenių eksploatatoriumi dvarininku Cian Venguju. Ir tikrai, kada valstiečiai areštuoja šį kraugerį, visas kaimas atsikvepia lengviau, net labiausiai atsilikę kaimo žmonės įsitikina naujosios santvarkos jėga, teisingai ir rūščiai pasmerkdami išnaudotoją liaudies teisme.

Prieš skaitytojo akis iškyla gyvi Kinijos kaimo žmonės, skirtingi charakteriai, bet artimi savo socialine padėtimi — visi ant savo pečių vilkę sunkų eksploatatorių jungą. Štai bežemis Čžan Juein vyras metai iš metų grūmėsi su gyvenimu, piemenavo, vylėsi, kad laikai bus geresni, kad pavyks jam "atsistoti ant kojų", bet laikas bėgo, o jo gyvenimas nė maž nesidarė geresnis. Į namus jis pareidavo nuo bandos retai, o ir parėjęs neturėdavo ko papasakoti savo jaunai, gražiai žmonai, nebent tai, kad kažkieno avis apsiėravo, kažkieno avis vilkas nutempė... O paskui — įnikdavo svajoti, kaip kitais metais piemenavęs, išsinuomuos kelis margus žemės ir pasisės kviečių. Ir kiekvieną kartą jį pažadindavo iš svajonių garsus žmonos raudojimas. Čžou Juein, piemens žmona, keikdavo iš nusivylimo ir savo likimą, ir vyrą, kol šis nebeišlaikęs imdavo ją žiauriai mušti. O paskui, sugriaudintas žmonos beviltiško raudojimo, pamažu nurimdavo, imdavo su kartėliu galvoti, kaip jis vargingai užsidirba sau duoną. "Ar vėjas, ar lietus, o jis turi parginti savo bandą į saugią vietą kalnuose, išsiskleisti po atviru dangumi savo palapinę ir ten praleisti naktį. Ir už ištisus tokio darbo metus jis gaudavo šiek tiek grūdų bei porą ėriukų arba medžiagos drabužiams. O jis vis dar svajojo grįžti prie žemės, nors jau buvo nebe jaunas. Bet kur paimti tos žemės?...

Į šį, anksčiau neišsprendžiamą klausimą, kankinusį ne tik bežemį Čžou, bet ir milijonus kitų, panašių į jį kaimo proletarų, vargingųjų valstiečių atsakymą davė Kinijos komunistų partija, liaudies vyriausybė.

Bet neužtenka vien tik išspręsti žemės reformos klausimą,—kad būtų užtikrinta perspektyva į ateitį, reikia pažadinti masių iniciatyvą, pakelti jų klasinį sąmoningumą, įveikti išikerojusius religinius prietarus, žmonių tamsumą. Din Lin romane "Saulė viršum Sanganio upės" kaip tik ir parodomi tie milžiniški pasikeitimai, apimant visą gyvenimo sritį. Užguita ir beteisė Kinijos moteris, anksčiau netgi neturėjusi savo pavardės, dabar mokosi rašto gimtąja kalba, aktyviai dalyvauja moterų sąjungos veikloje: besaikio išnaudojimo išsekintas valstietis atitiesia pečius ir ima pats spręsti savo krašto reikalus. Milijonų aktyvumas — tai ir yra naujosios Kinijos nenugalima jėga. **A. Baltrūnas**

## Širdies žiedai

Dirva širdyje jums išpurenta,  
žaidžų kančiomis ji išvagota,  
Tad čia, sudygus, jums buvo lemta  
Augti, žydėti ir išbujoti!...

Sielos žiedeliai, gražiai žydėkit,  
Akių lašeliais aš jus gaivinsiu,  
Būkite tvirti, visad klestėkit,  
Į dainas savo aš jus supinsiu.

Dirvą širdyje sau pasirinkę,  
Už brangią laisvę drąsiai kovokit,  
Juk dar gyvybe esat pritvinę, —  
Spalva raudona skaisčiai liepsnokit!

Spalva raudona lyrą man puoškit,  
Dar pagyvenkit grožė įstabia,  
Mirti jums anksti, dar nesiruoškite:  
Nieko nerasit juodame grabe!

Be jūs gyventi noras man dingtų,  
Be jūs, žiedeliai, viltis užgęstų,  
Siela jautrioji kūne sustingtų,—  
Tokį likimą kasgi pakęstų!...

*J. Bijūnas.*

# TAIKOS PREMIJOS LAUREATAS J. AMADO

S. J. JOKUBKA

Kaip žinia, šiemet buvo išdalintos šešios Tarptautinės Taikos Stalininės Premijos daugiausiai pasidarbavusiems veikėjams už taikos stiprinimą tautų tarpe. Viena tų premijų atiteko ir garsiam braziliečiui rašytojui Jorge Amado.

Amerikos lietuviams rašytojas Jorge Amado labai mažai žinomas, bet pietų Amerikoje veik kiekvienas lietuvis jį žino. Ypatingai gerai jį pažįsta Brazilijos pažangieji lietuviai. Nėra Brazilijoje pažangaus lietuvio, kad neskaitytų Jorge Amado romanų, kad nelauktų pasirodant jo naujai parašytos knygos. Daug yra lietuvių, kurių stubose jis yra viešėjęs ir daug yra lietuvių, su kuriais jis turi artimą asmenišką pažintį. Rašytojas Jorge Amado, gal vienintėlis įžymių Brazilijos intelektualų, kuris yra didelis Pietų Amerikos lietuvių draugas.

Žino Jorge Amado vardą ir visa Brazilijos liaudis, ypatingai studentija ir jaunimas. Žino jį Argentinos darbo žmonės, Čilės kalnakasiai ir visos Lotynų Amerikos darbo skruzdės. Jorge Amado yra vargo žmonių sūnus, jų užtarėjas, švietėjas ir kovose už geresnį gyvenimą vadas.

## PASIRINKTU KELIU

Gimė jis 1912 metais šiaurinėje Brazilijoje, Bahia valstijoje. Vaikystės dienas praleido pas savo tėvus kakavos plantacijoje, augdamas kartu su plantacijos kumiečių alkanais ir nuskurusiais vaikais. Tačiau dėka Jorge Amado tėvų stropumui ir jo paties gabumams, aukštąjį mokslą jis baigė Rio de Janeiro Universitete teisių fakultete. Bet teisininko karjėra jo netraukė. Jis pasirinko rašytojo profesiją.

Tebesėdėdamas mokyklos suole, ir vos aštuoniolikos metų jaunuolis, jis jau parašė didelį romaną — „O Pais do Carnaval“ („Karnavalo šalis“). Šiame romane Jorge Amado dar neturi tikslios pasaulėžvalgos. Bet jis mato, kad jo mylima Brazilija pavergta svetimų imperialistų, kuriems begėdiškai tarnauja parsidavę vietiniai politikieriai, žurnalistai

ir net rašytojai, filosofai... O pati braziliečių užuita vargu liaudis nepaiso kur link stumia jų šalį ir juos svetimieji kapitalistai, tik linksminasi ir džiaugiasi karnavalo šventėmis. Tačiau tik ką baigęs mokslus jaunimas, mėgėjai rašytojai, mėgėjai žurnalistai ir į viršūnes neprasimušę intelektualai, dairosi, tariasi ir neatranda išeities savo šalies liaudžiai, prasmegusiai nerūpestingume, iš to visko išsikasti. Suėjusi tokių išsimokslinusių jaunuolių grupė filosofuoja ir ieško būdų atsiekimui laimės sau ir liaudžiai. Bet nesimato jokių prošvaisčių. Kas daryti!? Jie šaukia gvoltu.

Kritikai, šį pirmąjį Jorge Amado parašytą romaną, pasitiko šaltai, prasitardami per pusę lūpų. Tačiau vienas-kitas iš senesnių literatų knygą perskaitė atydžiai ir pagalvojo, kad Jorge knygoje pasakyta tikra teisybė. Ir jauno Jorge Amado vardas giliai įstrigo į jų smegenis. Eilinio skaitytojo knyga neužinteresavo.

## DARBO LIAUDIES RAŠYTOJAS

Po dvejų metų, 1932 metais, Jorge Amado parašė kitą knygą, vardu „Kakava.“ Šioje knygoje autorius be jokių mikčiojimų ryškiai pasisako, kad jis darbo žmonių rašytojas. Jis jau turi pasaulėžvalgą, jau atradęs kelią į laimę sau ir savo liaudžiai, klampojančiai vargo purve. Knygoje pilnam nuogume nušviečia kakavos plantacijų darbininkų gyvenimą, jų blaškymąsi nežinojime, kodėl jie vargsta skurde. Jorge Amado savo knygoje jiems parodo kas reikia daryti, kad išklampoti iš to gyvuliško vargo plantacijose. Ir baigdamas romaną autorius pasisako, kad jis pradedant šia knyga eina vargo žmonėms į pagalbą suprasti vargo priežastis.

Jeigu po pirmos knygos pasirodymo, kaip sakiau, Jorge Amado kritikai paminėjo tik per pusę lūpų, tai pasirodžius antrai knygai jokie varžtai nebegalėjo sulaukyti Jorge Amado vardo užkišto laikraščių užkampinėse skiltyse. Žaibo greitumu skersai ir išilgai šalį pasklydo gandai apie pasirodžiusią jo naują

knygą. Nudžiugo braziliečių liaudis, darbininkija ir pažangieji Brazilijos žmonės susilaukę savo knygos, kurią jiems parašė Jorge Amado. Rio de Janeiro Rašytojų Akademijos seniai plunksnagriausiai literatai pastatė ausis ir pradėjo klykti nesavais balsais: — Komunistas! Nepaiso kūrybos meno taisyklių!

Kilus šturmui, diktatoriaus Getulio Vargo "tvarkos dabotojai" knygą išima iš knygynų lentynų, sudegina ir uždraudžia žmonėms skaityti. Bet likę keli knygos egzemplioriai cirkuliuoja iš rankų į rankas. Žmonės knygą skaito pasislėpę ir džiaugiasi knygoje matydami patys save.

Trečią knygą Jorge Amado parašė 1934 metais, pavadindamas ją "Suor" (Prakaitas). Šioje knygoje jaunas autorius pasireiškia nenuginčijamu realistu ir milžinu talentu. Net ir Rašytojų Akademijos seniai plunksnagriausiai priversti pripažinti Jorge Amado gabumus.

Knygoje autorius piešia apie pažintą gyvenimą ir žmones, jo studentavimo laikais, kuomet jis gyveno tūlam pensione (roominghausėj) San Salvador mieste, Bahia valstijoje.

Tais pačiais, 1934 metais Jorge Amado parašė ketvirtą knygą, vardu "Jubiaba." Šioje knygoje autorius išriša problemą burtų ir visokiųjų prietarų, kurie alina braziliečio protą. Bet kartu autorius tiems burtams ir prietarams gina laisvę.

Katalikybė ir kitos didžiosios religijos žydi tik tenai, kur riebi dirva misti kunigams, popams, vyskupams ir visai dvasiškijos hierarchijai. Biedna braziliečių liaudis alkana. Ji neturi išteklių "dvasios ganytojų" išlaikymui, todėl jos juodieji religijų tranai ir nepaiso.

Paskui Jorge Amado parašė romaną "Mar Morto" (Negyva Jūra). Šioje knygoje autorius aprašo biednų žvėjų, jūrininkų ir pajūrių gyventojų vargus, rūpesčius, tipiškų jų įpročius ir didelį tų žmonių solidarumą. Apdainavo proza jis bejausmę jūrą, įpykusias jos bangas, kurios biednus žmones ryja vieną paskui kitą. Nėra jokių darbo apdraudimų, o jūra darbininkų gyvastis skina ir skina. Su šia knyga Jorge Amado pasiekė kūrybinio meno čiūkurą. Net ir jo priešai seniai plunksnagriausiai buvo priversti pripažinti jį vienu iš geriausių Brazilijos rašytojų.

Netrukus Jorge parašo šeštą romaną "Capitães da Areia" (Smėlio Kapitonai), aprašydamas benamių vaikų gyvenimą.

Po šios knygos seka knyga "ABC de Castro Alves" (Castro Alves ABC). Tai knyga apie didįjį Brazilijos klasiką, vargo žmonių poetą Castro Alves.

Aštunta Jorge Amado knyga — "Terras do Sem Fim" (Neapripamos žemės). Vaizdas kovų tarpe plantatorių už didesnius nesavos žemės plotus.

Toliau seka "Sao Jorge de Ilheus" (Ilheus Miestelio Jurgis) romanas. Su šiuo romanu Jorge Amado parodo, kaip paprastą darbo žmogų gyvenimas padaro susipratusių ir veikliu komunistu; ne knygos, ne laikraščiai, o gyvenimas išmokina kovos teorijų, taktikų... Sovietų Sąjungoj pirma laida šios knygos atspausdinta 300,000 egzempliorių, ir jau išsekus. Ruošiama antra laida.

Dešimta Jorge Amado knyga — "Bahia de Todos os Santos" (Visų šventų Bahia). Ši knyga irgi alsuoja geresniu braziliečių liaudžiai rytojumi. Kartais net pasimato to geresnio rytojaus prošvaistės, tik stinga mažyčio liaudies pasisakymo už tą geresnį rytojų. Tarytum jisai čia pat.

## KOVŲ SŪKURYJE

1935 metais atslūgus diktatoriaus Getulio Vargo reakcijai, Jorge Amado matome aktyviai veikiant Brazilijos demokratiinių žmonių sambūryje—Aliança Nacional Libertadora organizacijoje. Kartu su didžiaisiais Brazilijos demokratais vyrais, Jorge Amado vadovauja braziliečių liaudį kovose už demokratinę laisvę, už imperialistų išvijimą iš Brazilijos, už žemės radikalias reformas, už nacionalės rinkos sustiprinimą ir nacionalės industrijos klestėjimą. Matome apie Jorge Amado susibūrusį didelį pulką jaunų Brazilijos rašytojų, poetų, žurnalistų, artistų ir kitokių intelektualų.

Senių rašytojų Akademijoje, Rio de Janeiro, veik įvyksta "revoliucija." Virš minėta grupė jaunuolių su Jorge Amado priešakyje pasiima į savo rankas atstovauti moderniškąją Brazilijos literatūrą ir kultūrą. Pasirodo laikraštis "Don Casmuro," skirtas išsimokslintiems žmonėms, taipgi ir liaudžiai. Vyriausiu laikraščio redaktorium Jorge Amado.

Trumpas buvo "Don Casmuro" laikraščio amžius, vos pusantrų metų, bet jis sugebėjo išknisti viską ką turėjo užslėpusi senių rašytojų Akademija, apie Brazilijos literatūros istoriją. Tiesiog stebėtinas dalykas! Per pusantru metu Jorge Amado su savo draugais sumetė metmenis nacionali Brazilijos literatūrai, apvalydami ją nuo svetimybų ir Vakarų Kultūros įtakos. Revoliucinis realizmas užėmė pirmą vietą ir buvo pripažinta, kad be jo nėra kūrybos meno.

Neilgai jauniems Brazilijos rašytojams, poetams ir intelektualams tęsėsi šios geros dienos. Diktatorius Getulio Vargas paleido veiklon fašistų žalmarškinių gaujas ir kieta savo diktatoriška ranka užčiaupė burnas ne tik entuziastams jaunuoliams, bet ir tykiai galvojantiems demokratams. Alianca National Libertadora organizaciją ištaškė, "Don Casmuro" laikraštį uždarė, kalėjimų rūsius pripildė pažangiais žmonėmis. Areštai nusiautė išilgai ir skersai šalį. Ir Brazilijos padangė apsiniaukė juoda fašistine naktimi.

#### SVETIMUOSE KRASTUOSE

Jorge Amado ir šimtai pražyduusių Brazilijos žiedų turėjo apleisti savo tėvynę ir bėgti užsienin pas svetus ieškoti prieglaudos. Amado slaptais keliais slapstydamasis nuo fašistinių Getulio Vargo sėklių atsidūrė Argentinoje, Buenos Aires mieste. Tačiau darbštus ir ryžtingas jaunuolis rašytojas nenusiminė ir nenuleido rankų. Susijungė su Brazilijos politiniais emigrantais Urugvajuje, su pabėgusiais draugais Čilėn ir su visais pasklydusiais po Pietų Amerikos valstybes. Užvedė su jais platų susirašinėjimą. O naktimis, iki ankstyvo rytmečio užsigulęs ant rašomojo stalo Jorge Amado rašo ir rašo, nebedamas nei nuovargio.

Šį kartą Jorge Amado parašo įžymiausią savo knygą "Vida de Luiz Carlos Prestes, o Cavaleiro de Esperanca" (Luis Carlos Prestes, Vilties Kavaliario Gyvenimas). Tai knyga, kurios labiausiai stigo braziliečių liaudžiai; knyga apie Brazilijos Komunistų Partijos generalinio sekretoriaus Luiz Carlos Prestes gyvenimą, jo darbus ir tikslą. Knyga pasaulio negalėjo išvysti originalia portugalų kalba parašyta. Iš rankraščio buvo išversta į ispanų kalbą ir išleista Argentinoje. Vėliau, tik už

metų-kitų buvo atspausdinta ir portugalų kalba Brazilijoje.

Ši Jorge Amado knyga yra jau išversta į 25 kalbas. Šiuo metu jau baigiama išversti į 26-tą kalbą, graikų kalbą. Greitu laiku bus išleista Irane. Į lietuvių kalbą autoriui irgi yra pažadėta išversti, bet iki šiol dar nepasirodė. Tai apsileidimas. Praėjo jau 12 metų, kaip buvo pasižadėta, o pažadas dar neišpildytas.

#### ANTROJO PASAULINIO KARO METU

Prasidėjo Antras Pasaulinis karas. Diktatoriaus Getulio Vargo saugumo ministeris Felinto Muller, Vokietijos nacių šnipas. San Paulo mieste, Santa Catarina valstijoje ir kitose strateginėse vietose pilna nacių gūžtų, slaptų radio stočių; visa šalis prisėta Vokietijos, Italijos ir Japonijos agentų. Getulio Vargas džiaugiasi ir trina rankas, kad Hitlerio armija perskros Sovietų Sąjungą, kaip sviesta peiliu. Tačiau pavergta liaudis išsilieja San Paulo, Rio de Janeiro, Porto Alegres ir į kitų miestų gatves, reikalaujama paskelbti karą naci-fašizmui. Reikalauja liaudis užleisti Jungtinių Valstijų aviacijai militarines bazes Racifei, kad galėtų atakuoti gen. Romelio divizijas Afrikoje. Antinacinės demonstracijos banguoja Brazilijos miestų gatvėmis viena už kitą didesnės. Maršuoja demokratai, komunistai, katalikai, pažangieji, iškėlę obalsius, kad Getulio Vargas leistų Brazilijos jaunimą Europon kautis kartu su demokratinėmis šalimis prieš Hitlerio ir Mussolinio pasitūlius. "Mirtis naci-fašizmui," braziliečių liaudis galingai pradėjo šaukti įsiūbavus karui.

Getulio Vargas, matydamas išsiliejusią į gatves liaudį, reikalaujančią paskelbti karą naci-fašizmui, išsigando. Nors ir prieš savo norą, bet paskelbia karą hitlerinei Vokietijai ir mussoliniškai Italijai. Sukrunta šalis į karą. Pabėgę užsienin politiniai emigrantai antifašistai grįžta tėvynėn kooperuoti su diktatorium Getulio Vargu. Grįžta iš Argentinos ir Jorge Amado, pilnas entuziazmo ir pasiryžimo apsivilkti militarinę uniformą ir drauge su Brazilijos jaunuimu plaukti skersai Atlanta pagelbon amerikiečių kariams, liejantiems savo kraują už demokratiją. Bet fašistas diktatorius Getulio Vargas sugrįžusius iš

užsienio antifašistus pabėgėlius, drauge ir Jorge Amado, sugriebia savo kruvinais nagais ir išstremia slaptai katorgon į salą ir laiko juos tenai paslėpęs nuo Brazilijos žmonių.

### SUGRĮŽIMAS IŠ KATORGOS

Karas baigiasi demokratinų šalių laimėjimu. Grįžta Brazilijos kariai iš Italijos, supliekę fašistus. Brazilijos liaudis vėl išsilieja į miestų gatves. Džiaugsmas, demokratiniai šūkiiai: "Mes norim laisvės!" "Laisvės politiniams kaliniams!"—žmonės šaukia, reikalauja. Sugrižę iš Italijos kariai kartu su liaudimi, pasirįžę nepadėti ginklų, jeigu diktatorius Getulio Vargas neišpildys liaudies reikalavimų. Ir vėl Getulio Vargas žmonių įveiktas. Užteka Brazilijos žmonėms laisvės saulutė. Sugirgžda atsiverdamos kalėjimų durys. Iš salų sugrižta politiniai tremtiniai. Sugrižta iš katorgos ir Jorge Amado. Didysis braziliečių liaudies sūnus Luiz Carlos Prestes irgi paleidžiamas laisvėn iš Rio de Janeiro bastilijos. Mitingai, žmonių entuziazmas neapsakomas!

Jorge Amado nebeturi laiko rašyti, kūrėti. Visą savo energiją meta išėjusiomis iš pogrindžio Komunistų Partijon. Maršrutuoja po šalį, sako prakalbas, organizuoja žmones, ragina ruoštis parlamento rinkimams. Savo vardą Jorge Amado padeda ant Komunistų Partijos baloto. Liaudis jauną rašytoją išrenka savo atstovu į parlamentą.

Bet neilgai Brazilijos žmonės kvėpavo demokratinio oru. 1946 metais naujai išrinktas prezidentas Eurico Caspar Dutra uždaro Komunistų Partiją. Per šalį vėl nusiaučia teroro banga. Iš liaudies atstovų parlamente atima mandatus. Atima mandatą ir iš Jorge Amado. Kalėjimai vėl prisipildo politinių kalinių. Reakcija atkišus savo iltis vėl tykoja kiekvieną demokratiniai mąstantį žmogų. Laisvai galvojančiam žmogui pasidaro pekla.

Jorge Amado griebiasi rašyti. Sėdasi jis už rašomo stalo ir parašo dvyliką knygą "Seara Vermelha" (Raudonoji Seara Valstija). "

### AMADO KOVOJA UŽ TAIKĄ

Praslinksta metai vieni ir kiti. Jorge Amado priverstas apieisti vėl savo tėvynę. Bet dabar jis nuvažiuoja Varšavon į demokratinų mokslininkų ir rašytojų kongresą. Iš čia jis nuvažiuoja Paryžiun į pirmąjį pasaulinį taikos partizanų kongresą, atstovauti braziliečių liaudį. Čia Jorge Amado taikos partizanai išrenka į Pasaulinį Taikos Partizanų Komitetą.

Matome jį demokratinio jaunimo festivaliuose. Matome jį atstovaujantį Brazilijos kultūrą demokratinėse šalyse. Matome jį studijuojant žmonių gyvenimą Sovietų Sąjungoje.

Reakcinė Brazilijos valdžia Jorge Amado prakeikia ir uždaro duris, kad jis negalėtų sugrižti atgal tėvynėn—sudaro jam bylą. Bet Jorge Amado savo tautiečiams parašo knygą, ką jis patyrė, ką jis matė už vadinamos "geležinės uždangos." Knygą užvadino "Taikos šalyje." Valdžia knygai uždraudė pasirodyti Brazilijoje. Skaito ją dabar Lotynų Amerikos žmonės išverstą į ispanų kalbą.

Kadangi reakcinė Brazilijos valdžia uždarė duris sugrižti namo jaunam rašytojui, jis rado prieglaudą Čekoslovakijoje, Dobri mieste ir gyvena dabar tenai čekoslovakų rašytojų pilyje, netoli nuo Pragos didmiesčio. Ir kiek yra žinoma, Jorge Amado šiuo metu pasirįžęs parašyti visą seriją knygų "O Muro de Pedras" (Akmenų Mūras). Pirmą knygą turės apie 1,200 pusl. ir vadinsis "Subterraneo re Liberdade" (Laisvės Požemys). Ji apims braziliečių liaudies kovų periodą nuo 1937 metų iki 1940 metų. Knygos tema vystysis Sao Paulo mieste, taipgi Rio de Janeiro ir net Urugvajuje, Montevidejuje. Knygoje veiks Brazilijos pažangieji politikai, anais laikais politiniai emigrantai ir liaudis kovoje už demokratines laisves.

Ši romanų serija, kurią rašo šiuo metu rašytojas Jorge Amado užsidaręs čekoslovakų Rašytojų Pilyje, dar tik pradėta rašyti. Tačiau rašytojas jau turi užsakymus išleisti visą romanų seriją dvylikoje kalbų.

# SEVASTOPOLIO DIDVYRIŠKOS KOVOS

D. M. ŠOLOMSKAS

Dešimt metų atgal, būtent, 1942 metais London Times rašė: *“Mes atiduodame pagarbą Sevastopolio gynėjams už jų kovą dėl mūsų bendrų reikalų. Sevastopolis tapo pavyzdžiu berybio narsumo ir negailestingai sumaišė vokiečių planus. Per ilgą laiką Sevastopolis buvo kovų aukštumoje, kaip iškeltas kardas, kurio ašmenys nukreipti prieš užpuoliką.”*

Tai buvo laike Antrojo Pasaulinio Karo.

Vargiai yra pasaulyje kur kitas žemės kampelis, kuris būtų matęs tiek didelių kovų, kaip Sevastopolis. Graikijos ir Romos laikais jau ten ėjo žiaurios kovos, bet mes peržvelgsime tik vėlesniųjų laikų jo istoriją.

## I

Sevastopolis randasi Krymo pussalio pačiame pietiniame kampe. Tai svarbi karo laivyno bazė. Toje vietoje Juodųjų jūrų vandenys įsidavę į sausžemį ant keturių mylių ilgio ir veik mylios pločio. Nuo šios užlajos yra dar antra, mažesnė, apie pusantros mylios ilgio — Pietinė užlaja. Ant Pietinės užlajos krantų ir įsteigtas Sevastopolis.

Didžiulė užlaja vadinasi Sevastopolio užlaja. Iš jūrų įplaukimą priešui pastoja kelią fortai — ant šiaurinio krašto Konstantino batarėja, o pietinio — visa eilė kitų.

Sevastopolis buvo įsteigtas laike viešpatavimo Rusijoje carienės Katrės Antrosios. Jį įsteigė Krymo užkariautojas ir valdovas G. A. Potemkinas. Sevastopolis buvo įtvirtintas vadovystėje paskilbusio maršalo A. V. Suvorovo. Jau 1786 metais, laike carienės apsilankymo į Krymą, Sevastopolyje buvo galingi karo laivų statybos fabrikai, jo prielaukose stovėjo galingas iš 40 karo laivų laivynas, o pakrantes saugojo stipri armija.

Sevastopolis yra labai svarbi Rusijos karo laivyno bazė, erdvi, kur galima šimtus laivų sutalpinti. Todėl veik per du šimtus metų Rusijos priešai bandė jį paimti, sugriauti ten įrengimus, pakenkti.

## II

Per daugelį metų Turkija siekė paimti Sevastopolį. Bet kiekvienas karas su Rusija vis jai daugiau nelaimių nešė. 1853 metais Turkijai pagalbą stėjo Anglija, Francija, Sardinija. Prasidėjo Krymo, arba kitaip vadinamas, Rytų karas.

1854 metais, rugsėjo 12 d., prie Krymo atplaukė 400 Anglijos, Francijos ir Turkijos karo laivų. Juos sekė kita tiek karinių transportų su 65,000 armijos. Po tūkstančių karo laivų kanuolių apsauga ta armija išlipo Kryme ir netrukus puolė Sevastopolį.

Sevastopolis, kaip visos karo laivyno bazės, buvo tvirtuma apsigynimui iš jūrų pusės. Bet anglai, francūzai ir turkai iškėlė savo armiją atstuj nuo Sevastopolio ir prie jo atėjo iš sausžemio pusės — iš užnugario. Sevastopolis tokiam apsigynimui nebuvo paruoštas.

Rusijos sugabūs komandieriai Kornilovas, Nachimovas, Totlebenas ir kiti greitai surado būdus Sevastopolio apgynimui. Ties Sevastopolio užlajos žiotimis, kad priešo laivai negalėtų į jį įplaukti iš Juodųjų jūrų — sustatė gretimai savuosius karo laivus ir nuskandino. Užlaja toje vietoje negili ir anglų, francūzų, turkų laivai negalėjo perplaukti per nuskandintus laivus. Iš sausžemio apsigynimui darbai buvo atlikti karinio inžinieriaus Totlebeno vadovystėje. Pirm nuskandinimo, nuo laivų nukėlė šimtus kanuolių, daugybę kitų įrengimų, ir apie 15,000 jūreivių su tais ginklais įsitaisė įsitvirtinimus Sevastopolio apgynimui iš sausžemio.

Sevastopolis virto baisių kovų punktu. Iš Anglijos, Francijos, Turkijos, Sardinijos šimtai laivų vežė vis naujas armijas, ginklus, maistą, karinius įrengimus, o kovoje prie Sevastopolio jie buvo naikinami.

Anglija ir Francija bandė pirm to daryti ant Rusijos puolimus iš Baltijos jūros, Toliuose Rytuose, bet dabar turėjo pilnas rankas darbo prie Sevastopolio. Sevastopolio apgynimas tęsėsi virš vienuolika mėnesių, 349 dienas.

Žuvo ten Rusijos apie 100,000 karių ir oficerių, jų tarpe ir gabiausi vadai — Kornilovas ir Nachimovas. Žuvo apie 300,000 francūzų, anglų ir turkų. Išaugo milžiniški kapai aplinkui miestą, pavadinti rusų, anglų, francūzų, turkų kapais.

Ir kada priešas arti buvo prie miesto, tai rusai įsitaisė tiltą per Sevastopolio užlają į jos šiaurinę pusę. Anglai ir francūzai galėjo apšaudyti besitraukiančius tiltu, bet to nedarė — džiaugėsi bile kovos baigiasi, bile rusai palieka tvirtumą.

Karas abiem pusėm daug kainavo. Anglija, Francija, Turkija laimėjo Sevastopolio srityje. Rusija sukulė turkus Užkaukazijoje. Netrukus karą baigė Paryžiuje susitaikant ir Sevastopolį gražinant Rusijai.

### III

Hitleris iš pasalų užpuolė Tarybų Sąjungą 1941 m. birželio 22 d. Jo lėktuvai degino Kاونą, Vilnių, Kijevą, daugelį kitų miestų ir siekė bombarduoti Sevastopolį, bet prie jo jie buvo sutikti ir atremti.

Hitlerininkai galėjo pulti Sevastopolį tik po to, kai jie užėmė dalį Ukrainos ir persikėlė į Krymą. Naciai metė galingas jėgas, tikėdamiesi staigiai paimti Sevastopolį, bet apsiriko. Tvirtumą gynė tarybinis Juodųjų jūrų karo laivynas vadovystėje admirolo F. S. Oktiabriski, tvirtumos garnizonas ir Pajūrio armija, kuri jųromis buvo pervežta iš Odesos, vadovystėje generolo Ivano Petrovo.

Pirmas hitlerininkų užpuolimas ant Sevastopolio buvo rugsėjo mėnesį, 1941 metais. Hitlerininkai buvo atmušti su dideliais jiems nuostoliais.

Priešas sutraukė daugiau jėgų, baisiai bombardavo miestą, ir spalio mėnesį vėl pradėjo Sevastopolio šturmą. Ir vėl nepasisekimas.

Po dar didesnio pasiruošimo gruodžio viduryje hitlerininkai panaujino miesto puolimą. Ir kada jiems atrodė, kad po dienos, kitos jie bus Sevastopolyje, tai paskutinę dieną, 1941 metų, tarybinis Juodųjų jūrų karo laivynas iškėlė naujas tarybinės armijos jėgas Kerčio ir Efpatorijos srityse, Kryme, iš abiejų pusių nuo Sevastopolio, ir stūmė hitlerininkus vis toliau ir toliau. Tas palengvino Sevastopolio apgynėjų reikalus. Jie perėjo į kontr-atakas ir atmetė nacius nuo tvirtumos.

Tarybinės armijos iškėlimas Kryman sumaišė Hitlerio planus. Karo reikalais specialistas Max Werner rašė: "Vokiečių aukštoji komanda nei nesapnavo apie rusų išsikėlimą toje vietoje." Ir tas tarybinės armijos iškėlimas Kryme buvo antakis tiems, kaip Churchill'as, kurie įkalbinėjo, kad būk talkininkai negalį išlipti Francijoje.

Sevastopolio srityje mėnesis po mėnesio ėjo žiauriausios kovos. Priešas darė viską jo paėmimui. Buvo pirmu kartu karo istorijoje vartota kanuolės (haubicos), kurios turėjo diametriškai po 24 colius gerkles. Jos išmesdavo sviedinį apie 22 pėdų ilgio, virš dviejų tonų sunkumo. Iš oro šimtai hitlerininkų lėktuvų dieną ir naktį puolė tvirtumą. Galima suprasti, kokis bausis buvo bombardavimas, kad vien 1942 m., birželio 19 dieną, nacių lėktuvai numetė 4,700 sprogstančių ir 38,000 padegančių bombų, nuo kurių kilo 550 gaisrai. Admirolas Oktiabriski darė pranešimą, kad tik birželį, 1942 metais, hitlerininkai padarė virš 25,000 lėktuvų užpuolimų ant Sevastopolio, numetė 120,000 bombų, sveriančių nemažiau, kaip po 250 svarų, o mažesnių ir padegančių bombų kiekiui nėra skaičiaus.

Bet tarybiniai kovūnai, tiek kareiviai, tiek jūreiviai ir miesto gyventojai didvyriškai gynė tvirtumą. Jie žuvo šimtais ir tūkstančiais. Visi gyventojai persikėlė gyventi ir dirbti giliai į uolas, į žemę. Bet kovoje naikino ir prieš jėgas.

Žinomas faktas, kad vieno apsigynimo punkto, kurį paėmė naciai, likę gynėjai davė komandą tarybinei artilerijai šaudyti į tą fortą, kad kanuolių ugnij patiemis mirti, bet tuo pat laiku sunaikinti priešus. Visas pasaulis išgirdo apie tarybinius snaiperius, ginančius Sevastopolį, jų tarpe Liudmila Pavličenko, kuri nukovė virš 300 nacių. Amerikos ir kitų šalių demokratinė liaudis gerėjosi tarybiniais jūreiviais. Cibulko, Krasnoselsky, Filčenko, Paršin ir Odincov, kurie kovojo prieš virš 30 vokiečių tankų. Kada kiti ginklai neveikė, jūreiviai buvo sužeisti, tai jie apsirio aplinkui save granatas ir puolė po tankais, tuomi sunaikindami eilę prieš tankų ir patys didvyrių mirtimi mirdami. Daugybė buvo didvyriškų žygių tvirtumos apgynime.

Tarybų karinis laivynas pristatydavo tvirtumai reikmenų, išveždavo civilius, sužeistus

kovūnus dieną ir naktį vesdamas kovą prieš nacių bombininkus ir nuolatos savo kanuolių ugnimi gelbėdamas Sevastopolio apgynėjams. O kada buvo duotas įsakymas palikti tvirtumą, tai kovūnus pervežė į Kaukazijos prielaukas.

Sevastopolis turėjo apie 150,000 gyventojų. Karui prasidėjus didelė dauguma jų buvo perkelti į Kaukaziją. Bet daug pasiliko, kurie perkraustė fabrikus į požemį, ten taisė tankus, kanuoles, gamino rankines granatas ir kitus ginklus tvirtumos apgynimui.

Korespondentas F. Kozyrevas apgulos metu iš Sevastopolio rašė: "Žmonės, ginanti Sevastopolį, yra tikri didvyriai." Kitas korespondentas, V. Mikoša rašė: "Darbininkai iš požeminių fabrikų be pertraukos siunčia į frontą daugybę pataisytų ir naujų ginklų. Fabrikai, mokyklos, ligoninės ir kitos įmonės persikėlė į požemį." N. Michailovskis rašė: "Sevastopolio gyventojai visai gelbsti kovūnams... Į šešis mėnesius apgulos jie pasiuvo 25,000 naujų drabužių, pataisė šimtus tūkstančių rūbų, sukolektavo 1,300 tonų metalo, suteikė 38,000 dovanų kovūnams ir sudėjo į apsigynimo fondą 7,165,000 rublių." V. Bulatovas rašė, kad tūkstančiai Sevastopolio gyventojų įsiliejo į Krymo partizanų būrius, kurie per visą hitlerininkų okupacijos laiką naikino nacių karines jėgas Kryme.

Po virš 8-nių mėnesių, 250 dienų Sevastopolio apgynimo, tarybinė komanda įsakė apgynėjams pasitraukti į Kaukaziją, nes frontas jau atitolo, Sevastopolio tolimesnis apgynimas mažino karo frontui pagalbą. Apgynėjai pasitraukė. Admirolas Oktiabriski darė sekamą suvadą:

"Laike mūsų didvyriško Sevastopolio apgynimo vokiečiai turėjo milžiniškų nuostolių. Jie neteko apie 300,000 kareivių ir oficerių užmuštais ir sužeistais, ir tik į pastarąsias kovos 25 dienas — virš 250 tankų, 300 karo lėktuvų ir 250 kanuolių."

#### IV

Kaip tik hitlerininkai užėmė Sevastopolio griuvėsius, ėmėsi ne miesto atstatymo, bet jo įtvirtinimo. Jau ir taip Sevastopolis buvo rusų galinga tvirtuma. Aplinkui naciai buvo įren-

gę kitą lanką įsitvirtinimų Sevastopolio puolimui. Dabar jie ta visa atsuko į lauko pusę. Sevastopolį pavertė techniniai dar į galingesnę tvirtumą, kaip jis buvo pirma. Bet tas jų neišgelbėjo nuo pražūties. 1944 metais tarybinė armija ir karo laivynas sugrižo Sevastopolio apvalymui.

1944 metais, pabaigoje balandžio, tarybinė armija užėmė Perekopą ir uždarė hitlerininkus Kryme. Niekas neišgelbėjo nacių, — nei skaitlingos jų jėgos, nei fortai Sevastopolio srityje. Tarybinė armija, orlaivynas, karo laivynas ir iš kalnų ir miškų išėję partizanai naikino atėjūnus. Į dvi savaites Krymas buvo apvalytas. Į tris dienas Sevastopolis buvo paimitas.

Nacių nuostoliai milžiniški. Vokiečiai neteko užmuštais ir suimtais 112,000 kareivių ir oficerių. Į nelaisvę pateko jų generolai Boehme ir Gruiner. Jie neteko apie 300 tankų, 7,000 kulkosvaidžių, 9,000 kanuolių, 191 karinį ir transportinį laivą. Kalnus amunicijos ir karinės garbės. Jie buvo sumušti, suimti ir suskandinti.

Net Tarybų Sąjungai nedraugingas New York Times 1944 m. gegužės 14 d. redakciniame straipsnyje "Mop Up at Sevastopol," tarp kitko, rašė: "Rusai gynė portą 1854-55 mm. Jie atlaikė jį per 351 dieną prieš Anglų-francūzų armijas. Žiaurioje kovoje, kurioje krito iki 500,000 žmonių, 1941-42 mm. jie atsilaukė 250 dienų prieš vokiečių ir rumunų armijas, kada į pastarąsias 25 dienas naciai neteko 150,000..."

"Pereitą savaitę vokiečiai neteko Sevastopolio ir Krymo pusalio, už kurį jie taip brangiai buvo užmokėję... Rusų karo laivai skandino bėgančius iš prielaukos vokiečių laivus. Rusų galingos kanuolės iš šiaurių ir pietų prielaukos naikino priešą. Užbaiga kovą naciams kainavo, pagal rusų davinius, 50,000 užmuštų ir 61,587 belaisvėn patekusių, jų tarpe du generolai. Sevastopolis atkeršintas ir atmokėtas."

Tokia istorija kovų Sevastopolio srityje praeityje. Dabar yra naujų ukvatnikų išmėginti ten ginklus. Jie iš istorijos nepasimokino. Bet liaudis trokšta taikos ir naujo karo ruošėjams prisieina su tuo skaitytis.

# Sveikatingumo reikalai

## MODERNIŠKI MOTERIMS KOJŲ ŽALOTOJAI

“Oi, kaip skauda man štai tie, daktare! Jie labai negražiai atrodo, bet aš to dabar nepaisau. Tikrai gal galėtumei kaip nors numalšinti tą skausmą? Nebegaliu rasti batelių, kurie nevarytų manęs iš proto.”

Kiekvienas gydytojas yra girdėjęs tuos skundus nuo moterų dešimtimis kartų, nuo visokio amžiaus moterų. Tai yra aukos pačių sau užkarto kojų žalojimo, kurį akstina išdirbėjai moterims batelių. Už pelnus, tie “madų” teikėjai užkaria savo anatominius pabaisas moterims vartotojoms ir tūkstančiais jas pasiunčia į orthopedikos klinikas ir į daktarų raštines.

Viskas, ko pardavėjui reikia, kad galėtų parduoti porą batelių, kurie žaloja kojas, yra priminti, kad “tuos dabar visos merginos nešioja.” Faktinai padėtis yra dar blogesnė; neįspūsime jos pasakę, kad anatomiškai korektiškų moterims batelių neįmanoma gauti daugelyje čevėrykų krautuvių. Tikslu gauti tinkamos formos čevėrykus, tenka kreiptis į krautuves, kurios parduoda “sveikatos čevėrykus” ar “pataisančius čevėrykus.” Tas uždeda dėmę ant to, kas turėtų būti normalios formos čevėrykų. Ir taip pat suteikia “sveikatos čevėrykų” pardavėjui pasiteisinimą už ėmimą per nemierą aukštų kainų.

## TAI NĖRA AUGMUO

Kas yra tas vadinamasis “bunion,” ir kaip čevėrykai būna jų atsiradimo priežastim?

“Bunion” vadinamas nenormališkas kojos sąnario iškyšulis, dažniausia randamas užpakalyje didžiojo kojapirščio nario, tarp piršto ir letenos. Didysis pirštas būna palinkęs link mažesniųjų pirštų. O virš to išsikišusio sąnario oda būna įraudusi ir arzi. Dažnai ant to iškyšulio užsideda kietosios ar minkštosios užtrinos (corns, calluses) nuo trynimosi į čevėrykus.

Iš ko tas iškyšulis susideda? Ar tai kas nors nauja užaugo ant kojos? Ar yra tik nor-

mali kojos dalis, kuri tapo išstumta iš vietos? Tai yra normalus pirmasis letenos kaulas, kuris tapo išstumtas nenormalion pozicijon.

Kūdikis niekuomet negimsta su tuo iškyšuliu kojoje. Jo letenos kaulai guli tiesūs greta vienas kito, neiškreipti, nes kūdikis dar neavėjo čevėrykų.

## NEATSIRANDA IŠ PO NAKTIES

Pirmoji pora smailių batelių pradeda jaunos mergaitės didįjį pirštą stumti atgal. Pradededa lenkti sąnarį kojos vidun, o galą piršto išlaukin, spausti jį link kitų pirštų. Iš pradžių kojapirštis atlinksta atgal į originalę poziciją nusiavus batelius. Palaipsniui, tačiau, pirštą atitiesias vieton muskulas (abductor muscle) tempiasi iki to, kad persitempia ir jau nebeatitraukia piršto. Tuo patim laiku ties kaulo šonu esanti timpa (sausgyslė-tendon) slenka žemyn ir atsiduria kaulo apačioje, ji nebeprilaiko tempiančio muskulo. Po to muskulas jau greit pabaigia palenkti sąnarį ir atjungęs piršto kauliuką nuo letenos kaulo pastarąjį palieka atsuktą letenos vidun. Tuomet jau turime tą nelabąjį iškyšulį, vadinamą bunion.

Kojas sužaloti kartais užtrunka daug metų. Visiškai išvartotos iš formos kojos dažniausia randamos pas moteris jau virš 40 metų. Tačiau retkarčiais pasitaiko ir jaunos merginos jau sužalotomis kojomis. Gal būti, kad jų kojos buvo mažiau atsparios. O gal jos dar blogesnius ir ilgiau nuolatos blogus čevėrykus avėjo. Iškyšuliai niekad neatsiranda tarp tų žmonių, kurie neavi batais.

## SENATVĖJE ATMOKAME UŽ KLAIDAS

Pradžioje iškyšulis retai kada būna skausmingas. Daugiausia bėdų jis pridaro jau senstelėjęs. Pasidaro sunku prisirinkti čevėrykus. Kas nauja pora aršiau erzina iškyšulį. Sužalota koja negražiai atrodo, juo daugiau dabar, kada madoje atvirais galais bateliai. Galas sužaloto letenos kaulo nebegali atlaikyti jokio sunkumo. Dėl to visas kūno svoris

gula ant kitų letenos kaulų galų. Prisidėjusi našta juos vargina. Dažnai daugiausia spaudžiamose vietose susidaro skausmingos užtrinos. Bijodama jas priminti, moteris krypuoja, tarsi antis.

Svarbiausia apie iškyšulius yra žinoti, kad juos padaro batai. Kad jeigu neavėsi nenatūraliai kreipiančių pirštus batų, niekad neturėsi iškyšulių. Kada moteris supras iškyšulių priežastį ir krautuvėse pareikalaus tokių batų, kurie nežalotų kojas, fabrikantai pradės tokius batus gaminti. Ir pagamins juos gražius.

Motinos ir mokytojai turėtų už visus daugiau suprasti kojų žalojimo pavojų ir ypačiai jaunas mergaites išpėti nuo avėjimo pirštus kreipiančių smailių čėverykų. Primintina, jog ir atviraisiais pirštais čėverykai nėra geresni, jeigu jų šonai susiveda į smailius, didįjį kojapirštį kreipiančius galus.

Retkarčiais avėti poros valandų bėgiu vakinčius čėverykėlius didelės žalos nepadarys. Tačiau dažnai ir ilgai neturėtų jais avėti jokio amžiaus moteris.

#### KAS DARYTI SU ISKYŠULIAIS?

Jau turimus išsaugoti nuo blogėjimo galima prisirenkant patogius batus, kurie nestumtų sužalotą pirštą dar toliau iš vietos. Jeigu iškyšulis per daug skausmingas, reikia avėti plačiais batais, o kartais net ir specialiai gamintais batais, kuriuose specifiškai palikta plotmės tiems iškyšuliams. Po letena įdėtas minkštas vidpadis neleis taip daug spausti

užtrinas po kitais letenos kaulų galais. Arba galima su limpamuoju plėstru prilipyti prie letenos storo, minkšto milo ketvirtainiukus užpakalyje iškyšulio. Tas sumažins spaudimą ant užtrinimų priminant koja. Ketvirtainiukas turi būti ne mažiau colio pločio. Jei uždėsi per daug mažą, jausi toje vietoje spaudimą ir gal gausi užtriną.

Smarkiai suerzintą, įraudusį, patinusį iškyšulį gelbėti galima tikrai prašalinimu visko to, kas erzina. Tenka išpiauti bate skylę. Įdegimą mažinti pamarkymu kojos karštame vandenyje ir laikyti nuautą, pakeltą ant pagalvės.

Kuomet jau tos priemonės nebegelbsti, tenka šauktis chirurgą su peiliu. Kadangi yra buvę operacijų, po kurių ligonis pasijuto dar blogiau, yra priešingumų toms operacijoms. Reikia gerai patyrusio tame specialisto, kad teisingai numatyti, kurios rūšies operacijos reikia esamosios padėties ligoniui. Dažnai geriausios pasėkos yra iš tokios operacijos, kurioje prašalinama letenos kaulo tikrai daugiausia išsikišusioji viršūnė, o visa kojos struktūra paliekama nepaliesta. Didesnės operacijos visų kojos kaulų sugražinimui vieton turėtų būti paliekamos tikrai specialėms padėtimis.

Tačiau tų visokių operacijų tikriausia nereikia. Puikiausiu gydymu iškyšulių yra nelaidimas jiems atsirasti. O tam būdas yra lengvas ir paprasčiausias: avėk tokiais čėverykais, kurie nelenkia, nestumia iš vietos didįjį kojapirštį.

L. H. H.